

ALUEIDEN PILAANTUNEISUUDEN SELVITTÄMISEN JA PILAANTUNEIDEN
ALUEIDEN PUHDISTAMISEN TUKEMINEN

Esipuhe

Valtio on tukenut alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneiden alueiden puhdistamista järjestelmällisesti jo 1980-luvun lopusta lähtien, jolloin luotiin valtion jätehuoltotyöjärjestelmä. 2010-luvun lopulla tukijärjestelmää ryhdyttiin uudistamaan. Uudistuksen myötä valtion jätehuoltotyöjärjestelmästä on siirrytty valtionavustusjärjestelmään 1.1.2020. Valtio tukee alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja puhdistamista pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain (246/2019, PIMA-tukilaki), valtionavustuslain (688/2001) ja pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun valtioneuvoston asetuksen (/ , PIMA-tukiasetus) nojalla. Tukeminen perustuu harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin ja valtion varoin toteutettavaan pilaantuneisuuden selvittämisen tai puhdistamisen järjestämiseen. PIMA-tukilaissa säädetään myös valtionavustukseen liittyvästä asiantuntijapalvelusta. PIMA-tukilain mukaisen toiminnan yleisestä ohjauksesta, seurannasta ja kehittämisestä vastaa ympäristöministeriö. Lain toimeenpanoon liittyvissä tehtävissä toimivaltainen viranomaisena on Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Tässä oppaassa kuvataan pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemista koskeva sääntely sekä sääntelyn soveltamista ja tulkintaa koskevia yleisiä periaatteita ja linjauksia. Opas tarjoaa tietoa pilaantuneista alueista ja nykyisestä tukijärjestelmästä kaikille aiheesta kiinnostuneille. Erityisesti se on suunnattu PIMA-tukilakia ja -asetusta soveltaville ja tulkitseville viranomaisille, avustuksen hakijoille sekä muille pilaantuneiden alueiden parissa toimiville tahoille, kuten konsulteille. Opas ei ole sitova.

Tämä opas on valmisteltu Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksessa ympäristöministeriön ohjauksessa. (Täydennetään muut oppaan kommentointiin osallistuneet tahot.)

Sisällys

ESIPUHE

1 Johdanto

Oppaan rakenne ja rajaukset
Oppaan käyttö ja käytön seuranta
Määritelmiä

2 Vastuu pilaantuneesta ympäristöstä

Maaperän ja pohjaveden puhdistamisvelvollisuus
Vanhat pilaantumistapaukset

3 Valtion tukema alueiden pilaantuneisuuden selvittäminen ja pilaantuneiden alueiden puhdistaminen

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmästä valtionavustusjärjestelmään
Valtakunnallinen PIMA-strategia
Toissijaisen ympäristövastuun rahoitusjärjestelmä

4 Tukimuodot

Valtionavustus
Asiantuntijapalvelu
Järjestäminen

5 Tuettavat toimenpiteet ja tuen saajat

Tuettavat toimenpiteet
Tuen saajat

6 Viranomaiset ja niiden tehtävät

Ympäristöministeriö
Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Muut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset
Kehittämis- ja hallintokeskus

7 Valtionavustuslain ja Euroopan unionin valtioneuvoston säädännön soveltaminen

Valtionavustuslaki
EU:n valtioneuvoston säädäntö
Yleinen ryhmäpoikkeusasetus

8 Valtionavustuksen myöntämisen edellytykset

Avustuksen myöntämisen edellytykset
Avustuksen tarkoitus (6 § 1 momentti)
Aiheuttaja (6 § 1 momentti 1 kohta)
Poikkeus: kuntien vanhat kaatopaikat (6 § 2 momentti)
Ilmeinen kohtuuttomuus (6 § 1 momentti 2 kohta)
Peruste toimenpiteille (6 § 3 momentti)
Hakijan osallistuminen (6 § 4 momentti)

Viittaus valtionavustuslakiin ja asetuksenantovaltuus (6 § 5 momentti)
Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaiset edellytykset
Muut huomioon otavat seikat

9 Valtionavustuksen kattavuus ja määrä sekä avustuskelpoiset kustannukset
Avustuksen kattavuus
Avustuksen myöntämiseen ja määrään vaikuttavat seikat
Avustuksen enimmäismäärä
Avustuskelpoiset kustannukset

10 Avustusprosessi
Avustushakemus
Hakemuksen käsittely
Avustuspäätös, sen perustelu ja muutoksenhaku
Avustuksen maksaminen
Avustuksen käytön valvonta
Maksatuksen keskeyttäminen sekä avustuksen palauttaminen ja takaisinperiminen

11 Selvittämisen ja puhdistamistyön hankinta
Hankintalainsäädännön noudattaminen
Hankintojen erityispiirteet selvittämisen ja puhdistamishankkeissa

12 Alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen annettava
asiantuntijapalvelu
Palvelua koskeva pyyntö
Sopimus palvelun antamisesta
Palvelun sisältö
Palvelun maksullisuus

13 Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestäminen
Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rooli
Perusteet järjestämiselle
Päätös järjestämisestä
Muutoksenhaku
Asetuksenantovaltuus

Liitteet

Laki pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (246/2019)
Valtioneuvoston asetus pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (/)
Valtionavustuslaki (688/2001)

1 Johdanto

Useat erilaiset seikat voivat johtaa alueiden pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen. Tavallisesti toimenpiteistä vastaavat yksityiset tahot, kuten yritykset tai yksityishenkilöt. Vain harvoissa tapauksissa vastuu selvittämisestä tai puhdistamisesta jää kunnille tai valtiolle, mutta ne toteuttavat yleisimmin laajat ja kustannuksiltaan kalliit selvittämis- ja puhdistamishankkeet. Toimenpiteiden taustalla voi olla esimerkiksi maankäytön muutos, alueelle suunnitellut rakennustyöt, muutokset alueen omistus- tai hallintasuhteissa, alueella harjoitetun toiminnan päättymisen taikka havainnot ympäristön, etenkin pohjaveden, pilaantumisesta.

Lainsäädäntö antaa mahdollisuuden alueiden pilaantuneisuuden selvittämisen ja pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemiseen valtion varoista. Tavoitteena on parantaa ympäristön tilaa poistamalla merkittävä terveydelle tai ympäristölle aiheutuva vaara tai haitta alueilla, joilla riskienhallintatoimet jäisivät muutoin toteutumatta. Tukeminen tapahtuu valtion talousarviossa vuosittain vahvistettavien harkinnanvaraisten määrärahojen puitteissa.

PIMA-tukilaki sisältää erilaisia vaihtoehtoja tukea pilaantuneeksi epäillyn alueen selvittämistä ja pilaantuneeksi todetun alueen puhdistamista. Selvittämiseen ja puhdistamiseen voidaan ensinnäkin myöntää valtionavustusta, jonka ohella viranomainen voi antaa hankkeeseen asiantuntijapalvelua. Pilaantuneisuuden selvittäminen tai puhdistaminen voidaan myös järjestää valtion toimesta. Erilaisia tukivaihtoehtoja tarvitaan, sillä pilaantuneisiin alueisiin liittyvät tapaukset ja hankkeet ovat hyvin moninaisia sekä usein erityisosaamista vaativia. Myös hankkeet itsessään voivat olla monimutkaisia prosesseja, joihin kuuluu useita eri vaiheita ja toimijoita. Erilaisten toimijoiden valmiudet ja kokemus pilaantuneita alueita koskevista hankkeista vaihtelee, jolloin myös tuen tarve on erilainen. Moninaisista lähtökohdistaan huolimatta hankkeiden tukemista arvioidaan yhdenmukaisesti ja läpinäkyvin kriteerein.

Selvittämis- ja puhdistamishankkeita suunniteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää huomioida, että niillä on aina monitahoisia vaikutuksia ympäristöön, ihmisiin ja yhteiskuntaan. Nämä vaikutukset voivat olla ristiriidassa keskenään - osin positiivisia ja osin negatiivisia riippuen tarkastelun näkökulmasta. Kaikessa PIMA-tukilain nojalla tapahtuvassa toiminnassa positiivisten kokonaisvaikutusten tulee ylittää toiminnan negatiiviset vaikutukset - toiminnan tulee toisin sanoen olla kestävää niin taloudellisesti, sosiaalisesti kuin ympäristöllisestikin.

Oppaan sisältö ja rakenne

Oppaassa esitetään pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemista koskeva sääntely ja myös sen rakenne pyrkii noudattamaan lakia pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta. PIMA-tukiasetuksen säännökset käsitellään puolestaan omissa asiayhteyksissään. Lainsäädännön ohella opas sisältää PIMA-tukilain soveltamista ja tulkintaa koskevia viranomaisen yleisiä periaatteita ja linjauksia.

Opas keskittyy erityisesti PIMA-tukilain tarkoittamiin tukimuotoihin, tuen myöntämiseen ja tuettavien hankkeiden valintaa koskeviin kysymyksiin. Lisäksi oppaassa muun muassa annetaan yleisiä ohjeita selvittämis- ja puhdistamispalvelujen hankintaan. Oppaassa selostetaan pääpiirteissään valtionavustusprosessi. Oppaan jokaisen luvun lopussa on lyhyt yhteenveto.

Oppaassa ei sen sijaan käsitellä yksityiskohtaisesti pilaantuneen alueen selvittämisen ja puhdistamishankkeen käytännön vaiheita, kuten kohteessa tehtäviä tutkimuksia taikka puhdistamisen suunnittelua tai toteutusta. Näistä seikoista löytyy informaatiota esimerkiksi muista ympäristöhallinnon oppaista ja ohjeista.¹

Oppaan käyttö ja käytön seuranta

Tämä opas on tarkoitettu ohjeeksi eikä se sido esimerkiksi viranomaisia tai avustuksen hakijoita toisin kuin lainsäädäntö. Opas sisältää muun muassa esimerkkejä, jotka ovat kuvitteellisia ja tarkoitettu havainnollistamaan tekstiä sekä selventämään tiettyjä yksityiskohtia. Opasta sovellettaessa on aina huomioitava pilaantuneiden alueiden erilaiset olosuhteet ja tilanteet sekä selvittämisen ja puhdistamishankkeiden yksilöllisyys.

PIMA-tukilaki ja -asetus ovat tulleet voimaan 1.1.2020. Ennen 1.1.2020 vireille tullessiin valtion jätehuoltotyöhankkeisiin sovelletaan aiempaa jätehuoltotöitä koskevaa sääntelyä (PIMA-tukilaki 14 §). Siten myös tämä opas soveltuu vasta 1.1.2020 ja sen jälkeen vireille tullessiin tapauksiin.

Opas julkaistaan ympäristöhallinnon verkkosivuilla. Sen käyttöä ja soveltamista sekä ajantasaisuutta seuraavat ympäristöministeriö sekä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus). Tarvittaessa opasta päivitetään. Oppaan ajantasaisuuden seuranta ja päivittämistä koskien on huomioitava, että Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksellä johtuen PIMA-tukiasetus on voimassa määräajan (1.1.2020-31.12.2022). On toivottavaa, että avustuksen hakijatahot ja muut opasta käyttävät antavat palautetta oppaasta sen jatkuvaksi kehittämiseksi.

Sitovan lainsäädännön ja tämän oppaan lisäksi selvittämisen ja puhdistamisen tukemista ja sen kriteereitä ohjataan ympäristöministeriön vuosittaisilla määrärahakirjeillä. Määrärahakirjeissä voidaan esimerkiksi määrätä kyseisen vuoden avustukset ohjattavaksi tietyntyyppisiin hankkeisiin. Myös Pirkanmaan ELY-keskus tarkentaa tuen kohdentamista vuosittain laatimalla tätä koskevan muistion. Muistiossa otetaan huomioon lainsäädännön, määrärahakirjeiden ja tämän oppaan asettamat edellytykset tukitoiminnalle.

Määritelmiä

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
haitta	Ympäristöön tai terveyteen kohdistuva ei-toivottu vaikutus, joka aiheutuu haitallisten aineiden kulkeutumisesta tai niille altistumisesta seurauksena.
haitta-aine (haitallinen aine)	Aine, joka voi aiheuttaa terveys- tai ympäristöhaittaa.
jäte	Aine tai esine, jonka haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä (jätelaki 5 § 1 momentti).
KEHA-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus

¹ Oppaan laatimisessa käytetty aineisto sekä muita aiheeseen liittyviä oppaita ja ohjeita on mainittu tämän oppaan lopussa.

kestävä riskienhallinta	Riskienhallintaa, jonka kokonaishyödyt ovat mahdollisimman suuret haittoihin verrattuna. Toiminnan kestävyttä arvioitaessa otetaan huomioon ympäristölliset, taloudelliset sekä sosiaaliset vaikutukset.
maaperä	Maankuoren ylin kerros, joka on kallioperän ja maanpinnan välissä ja muodostuu irtomaalajeista, orgaanisesta aineksesta, huokosvedestä ja -ilmasta sekä eliöistä (ympäristönsuojelulaki 5 § 1 momentti 10 kohta).
Maaperä kuntoon -ohjelma	Valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelma
MATTI-tietojärjestelmä	Maaperän tilan tietojärjestelmä
pilaantunut alue	Maaperä, pohjavesi tai sedimentit, joissa on haitallisia aineita siinä määrin, että niistä aiheutuu tai uhkaa aiheutua ei toivottuja vaikutuksia terveydelle tai ympäristölle.
PIMA-strategia	Valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintastrategia
PIMA-tukiasetus	Valtioneuvoston asetus pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (/)
PIMA-tukilaki	Laki pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (246/2019)
pohjavesi	Maa- tai kallioperässä oleva vesi (ympäristönsuojelulaki 5 § 1 momentti 11 kohta).
puhdistaminen (kunnostaminen)	Riskienhallintakeino, jonka tavoitteena on vähentää ja rajoittaa haittoja tai riskejä poistamalla haitta-aineita taikka muuttamalla niiden ominaisuuksia.
riski	Arvio terveys- tai ympäristöhaitan luonteesta tai todennäköisyydestä.
riskinarviointi	Menettely, jossa tunnistetaan, määritetään ja kuvataan haittoja ja riskejä.
riskinhallinta/riskienhallinta	Toimintaa, joka kattaa koko riskejä koskevan suunnittelu- ja päätöksentekoprosessin. Tavoitteena on riskien ja haittojen vähentäminen poistamalla haitta-aineiden kulkeutumisen- ja altistusmahdollisuuksia.
sedimentti	Maa-aineksen kerrostuma, joka on syntynyt ulkoisten voimien, kuten veden, tuulen tai jään, vaikutuksesta yleensä vesialueen pohjaan.
selvittäminen (tutkiminen)	Toimintaa, jossa tutkitaan ja arvioidaan alueen pilaantuneisuus, pilaantuneisuuden laatu ja

	laajuus sekä mahdollisten jatkotoimenpiteiden laatu ja laajuus.
terveyshaitta	Ihmisessä todettava sairaus, muu terveydenhäiriö tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintyminen, joka voi vähentää väestön tai yksilön terveellisyyttä (terveydensuojelulaki 1 § 2 momentti).
TE-toimisto	Työ- ja elinkeinotoimisto
ympäristöhaitta	Luonnolle ja sen toiminnoille aiheutuva haitta tai ympäristön laadun huononeminen.
YSL	Ympäristönsuojelulaki (527/2014)
vaara	Merkittävä riski (ympäristönsuojelulaki). Myös haitan mahdollistava tekijä tai tapahtuma, kuten haitallisen aineen myrkyllisyys.

2 Vastuu pilaantuneesta ympäristöstä

Alueen pilaantuminen voi johtua monista eri syistä: haitallisia aineita voi joutua maaperään tai vesistöihin erilaisten ihmisten toimien, esimerkiksi onnettomuuksien, vahinkojen tai pitkän ajan kuluessa tapahtuneiden vähittäisten päästöjen, seurauksena. Pilaantumisen taustalla saattaa joskus myös olla aiempi käytäntö haudata jätteitä maahan. Haitta-aineet voivat kulkeutua ja levitä varsinaisesta pilaantumisen kohteesta ympäröiville alueille taikka pohjaveteen tai vesistöihin. Koska kaikki aineet eivät poistu ympäristöstä luonnollisesti hajoamalla, ne voivat aiheuttaa ympäristö- ja terveysvaikutuksia vuosikymmenten ajan. Vaikutukset saatetaan ylipäättään havaita vasta vuosikymmenien jälkeen, pilaavan toiminnan jo päätyttyä. Haitallisia ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia voivat olla esimerkiksi häiriöt ekosysteemeissä tai yksittäisten eliöiden elintoiminnoissa tai haitalliset muutokset pohjavedessä. Haitta-aineille altistuminen saattaa aiheuttaa ihmisille monenlaisia sairauksia ja terveysongelmia. Lisäksi haitalliset aineet voivat vähentää elinympäristön viihtyvyyttä ja mahdollisuuksia hyödyntää luonnonvaroja.

Ympäristönsuojelulainsäädännön keskeisenä tavoitteena on, että estetään ennakolta edellä kuvatut haitallisten aineiden ympäristö- ja terveysvaikutukset tai rajoitetaan ne mahdollisimman vähäisiksi, jos niitä ei voida kokonaan estää. Näitä tavoitteita ei kuitenkaan aina saavuteta. Tällöin voi olla tarpeen selvittää alueen pilaantuneisuus ja puhdistaa alue.

Maaperän ja pohjaveden puhdistamisvelvollisuus

Se, jonka toiminnasta on aiheutunut maaperän tai pohjaveden pilaantumista, on velvollinen puhdistamaan pilaantuneen maaperän ja pohjaveden (pilaantunut alue) siihen tilaan, ettei siitä voi aiheutua vaaraa tai haittaa terveydelle tai ympäristölle.

Jos maaperän pilaantumisen aiheuttajaa ei saada selville tai täyttämään puhdistamisvelvollisuuttaan ja jos pilaantuminen on tapahtunut alueen haltijan suostumuksella tai hän on tiennyt tai hänen olisi pitänyt tietää alueen tila sitä hankkiessaan, on alueen haltijan puhdistettava alueen maaperä siltä osin kuin se ei ole ilmeisen kohtuutonta. Alueen haltija vastaa samoin edellytyksin myös pilaantuneen pohjaveden puhdistamisesta, jos pilaantuminen on johtunut kyseisen alueen maaperän pilaantumisesta.

Jollei pilaantuneen alueen haltijaa voida velvoittaa puhdistamaan pilaantunutta maaperää, kunnan on selvitettävä maaperän puhdistamistarve ja puhdistettava maaperä.

(ympäristönsuojelulaki 527/2014, jäljempänä myös YSL, 133 §)

Jos on aihetta epäillä maaperän tai pohjaveden pilaantumista, puhdistamisesta 133 §:n mukaan vastuussa olevan on selvitettävä alueen pilaantuneisuus ja puhdistamistarve. Selvitys on toimitettava valtion valvontaviranomaiselle.

(ympäristönsuojelulaki 135 § 1 momentti)

Vastuu pilaantuneen alueen selvittämisestä ja puhdistamisesta voi perustua eri säädöksiin riippuen siitä, milloin pilaantuminen on syntynyt ja millaisesta toiminnasta. Keskeinen selvittämis- ja puhdistamisvastuuta koskeva säädös on ympäristönsuojelulaki. Lähtökohtana ympäristönsuojelulain mukaisessa vastuussa on aiheuttamisperiaate, jonka mukaisesti vastuu alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä sekä pilaantuneen alueen puhdistamisesta on

ensisijaisesti pilaantumisen aiheuttajalla. Tietyin edellytyksin vastuuseen voi toissijaisesti joutua alueen haltija ja mikäli tätäkään ei voida velvoittaa selvittämis- tai puhdistamistoimenpiteisiin, kuuluu vastuu viime kädessä kunnalle.

Ympäristönsuojelulain lisäksi vastuuta pilaantuneen alueen selvittämisestä tai puhdistamisesta koskevat muun muassa jätelaki (646/2011), vesilaki (587/2011), kemikaali- ja terveydenhoitolainsäädäntö sekä jätehuoltolaki (673/1978), joka koskee vastuuta niin sanotuissa vanhoissa pilaantumistapauksissa.

Vanhat pilaantumistapaukset

On tavallista, että alueen pilaantuneisuus havaitaan vasta vuosia tai vuosikymmeniä sen jälkeen, kun pilaantuminen on tapahtunut. Nykyistä ympäristönsuojelulakia ei voida soveltaa kuin pilaantumiseen, joka on tapahtunut 1.1.1994 tai sen jälkeen. Ennen vuotta 1994 aiheutuneeseen pilaantumiseen sovelletaan yleensä jätehuoltolakia. Laki ei sisällä nimenomaista vastuusääntelyä, vaan pilaantumiseen sovelletaan lain roskaantumista ja jätehuollon järjestämistä koskevia säännöksiä. Ensisijaisesti vastuu pilaantumisesta on sen aiheuttajalla (roskaajalla). Toissijaisesti vastuuseen voi joutua kiinteistön haltija, joka on jätehuoltolain nojalla velvollinen järjestämään jätteiden keräilyä kiinteistöllään. Lisäksi kiinteistön haltijan vastuu selvittää ja puhdistaa pilaantunut alue voi perustua jätehuoltolain mukaiseen velvollisuuteen esittää jätehuoltosuunnitelma. Viimesijainen vastuu on kunnalla, joskin rajoitetusti.

Oikeuskäytännön perusteella jätehuoltolakia voidaan soveltaa myös tapauksiin, joissa pilaantuminen on alkanut jo ennen lain voimaantuloa (1.4.1979), mutta jatkunut sen voimaantulon jälkeen. Mikäli sen sijaan pilaantumista aiheuttava toiminta on jo kokonaan päättynyt ennen 1.4.1979, ei voida soveltaa jätehuoltolain aiheuttajan vastuuta koskevia säännöksiä. Tällöin vastuusääntely riippuu toiminnan laadusta ja sovellettavaksi voivat tulla muun muassa myrkyllisiä aineita, terveydensuojelua, vesiensuojelua tai rakentamista koskevat säädökset. Näiden säädösten tarkoituksena on kuitenkin ollut suojella ensisijaisesti ihmisten terveyttä ja omaisuutta eikä ympäristöä. Eräissä harvoissa tapauksissa on kuitenkin asetettu puhdistamisvastuu vesilainsäädännön pohjaveden pilaamiskiellon nojalla.

Edellä kuvatusta sääntelystä huolimatta vastuun toteuttaminen vanhoissa pilaantumistapauksissa usein haasteellista. Jätehuoltolaki sekä sitä edeltänyt lainsäädäntö on tulkinnanvaraista ja aukollista. Sääntelyn aukkoja on paikattu oikeuskäytännöllä. Edelleen päädytään kuitenkin tilanteisiin, joissa vastuun asettaminen millekään taholla ei ole selvää eikä mikään taho katso olevansa vastuussa pilaantumisesta.

Yhteenveto

- Alueen pilaantuneisuus voi johtua useista erilaisista syistä
- Vastuuta pilaantuneisuuden selvittämisestä ja puhdistamisesta koskevat useat säädökset, keskeisimpänä ympäristönsuojelulaki
- Niin sanottuihin vanhoihin pilaantumistapauksiin voidaan pääasiassa soveltaa jätehuoltolakia
- Ensisijainen vastuu pilaantumisesta on sen aiheuttajalla

3 Valtion tukema alueiden pilaantuneisuuden selvittäminen ja pilaantuneiden alueiden puhdistaminen

Maaperän pilaantumista on selvitetty ja pilaantuneita alueita on listattu Suomessa jo 1980-luvulta lähtien. Alueelliset ELY-keskukset tallentavat Maaperän tila -tietojärjestelmään (MATTI) tietoja alueista, joiden tiedetään tai epäillään olevan pilaantuneita. Vuonna 2015 tietojärjestelmään oli tallennettuna noin 25 000 kohdetta, joista noin 15 000 kohteen pilaantuneisuus tulisi selvittää. Osalla näistä alueista todetaan tehtyjen tutkimusten ja riskinarvioinnin perusteella puhdistamistarve.

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmästä valtionavustusjärjestelmään

Valtio on tukenut alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneiden alueiden puhdistamista vuodesta 1989 alkaen. Ennen PIMA-tukilain voimaantuloa (1.1.2020) tukeminen perustui valtion jätehuoltotyöjärjestelmään. Järjestelmä oli tarkoitettu tilanteisiin, joissa pilaantunutta, terveys- tai ympäristöriskin tai -haitan aiheuttavaa aluetta ei muutoin saatu tutkittua tai kunnostettua ja joissa yleinen etu edellytti toimia. Toimintavuosiensa aikana valtion jätehuoltotyöjärjestelmästä rahoitettiin yli 400 kohteen puhdistamista ja esimerkiksi 2010-luvulla valtion tuella aloitettiin vuosittain noin 8-15 alueen puhdistamistyöt. Pilaantuneisuuden selvittämistä rahoitettiin huomattavasti useammassa kohteessa. Yleisimpiä tuen kohteita olivat vanhat suljetut kaatopaikat sekä sahat, kyllästämöt ja ampumaradat.

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmä perustui vuoden 1993 jätelakiin (1072/1993), vuoden 1993 jäteasetukseen (1390/1993) sekä uuteen jätelakiin (646/2011). Edellä mainittujen säännösten ohella sovellettiin ympäristöministeriön ohjekirjettä vuodelta 2004. Ohjekirjeellä ohjattiin tarkemmin tuen myöntämistä ja sillä täsmennettiin esimerkiksi rahoituksen ja hankkeiden priorisointia.

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmässä keskeinen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen toteuttamisen väline oli valtion ja yhteistyötahon välinen sopimus. Sopimuksessa sovittiin selvittämisen- tai puhdistamishankkeen tavoitteet, vastuut sekä osapuolten osuus hankkeen kustannuksista sekä muut vastaavat keskeiset seikat. Valtiota on vuodesta 2016 edustanut keskitetysti Pirkanmaan ELY-keskus. Valtaosassa selvittämisen- ja puhdistamishankkeista valtion yhteistyösopimuksena on ollut kunta.

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmän toiminta perustui niukkaankin sääntelyyn ja vakiintuneeseen käytäntöön. Vaikka se oli toiminut hyvin, järjestelmää ja sitä koskevaa sääntelyä pidettiin ongelmallisena perustuslain, valtionavustuslainsäädännön ja hyvän hallinnon vaatimusten näkökulmasta. Toissijaisen rahoituksen järjestelmä itsessään nähtiin kuitenkin tarpeellisena. Sen avulla on saavutettu hyviä ympäristönsuojelullisia tuloksia. Vuosina 2017-2018 ympäristöministeriössä valmisteltiin hallituksen esitys laiksi pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (HE 247/2018 vp), jonka tavoitteena oli kehittää sääntelyn sisältöä ja menettelyitä.

Helmikuussa 2019 tasavallan presidentti vahvisti uuden lain pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta. Jatkossa valtio voi tukea alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneen alueen puhdistamista valtionavustuksin. Avustuksia myönnetään vuosittain valtion

talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Avustukset ovat harkinnanvaraisia ja ne kohdennetaan lain mukaisiin toimenpiteisiin. Valtionavustuksen ohella hankkeisiin voidaan antaa viranomaisen asiantuntijapalvelua. Lisäksi selvittämistä ja puhdistamista voidaan PIMA-tukilain nojalla tukea järjestämällä hanke viranomaisen toimesta. Valtio suuntaa tukea sellaisiin yleistä etua edistäviin hankkeisiin, jotka eivät toteutuisi ympäristöviranomaisten toivomalla tavalla ilman rahoitusta. PIMA-tukilain ohella tukemisen kriteereitä ja edellytyksiä on kuvattu tässä oppaassa. Lisäksi Pirkanmaan ELY-keskus laatii vuosittain muistion, jossa lainsäädännön tulkintaa ja soveltamista tarkennetaan edelleen. Vuosittainen linjauksien ja tavoitteiden arviointi ja päivittäminen ovat tarpeen, sillä toimintaympäristö sekä ongelmat ja painopisteet muuttuvat ajan myötä.

Valtakunnallinen PIMA-strategia

Keskeinen valtion pilaantuneiden alueiden selvittämisen ja puhdistamistoimintaa viime vuosina ohjannut työväline on ollut vuonna 2015 julkaistu valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintastrategia (Suomen ympäristö 10/2015, jäljempänä PIMA-strategia). PIMA-strategia on kansallinen näkemys siitä, miten pilaantuneiden alueiden riskienhallinta ja kunnostus hoidetaan Suomessa kustannustehokkaasti ja kestävästi ottaen huomioon terveyden- ja ympäristönsuojelu parhaalla mahdollisella tavalla. Strategian päämääränä on saada pilaantuneiden maa-alueiden merkittävät riskit terveydelle ja ympäristölle hallintaan kestäväällä tavalla vuoteen 2040 mennessä. Päämäärän saavuttamiseksi on asetettu kuusi tavoitetta:

1. Riskikohteet tunnistetaan, tutkitaan ja tarvittaessa kunnostetaan järjestelmällisesti.
2. Alueidenkäyttö ja pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallinta tukevat toisiaan kestävien kokonaisratkaisujen saavuttamisessa.
3. Tietojärjestelmät tukevat suunnittelua ja päätöksentekoa käyttäjälähtöisesti.
4. Riskienhallintamenetelmät ovat kustannustehokkaita, säästävät luonnonvaroja, minimoivat haitallisia ympäristövaikutuksia ja edistävät kiertotaloutta.
5. Menettelytavat, toimijoiden työnjako sekä vastuut ja velvoitteet ovat selkeät ja yhdenmukaiset.
6. Toiminta ja viestintä ovat avointa, läpinäkyvää ja vuorovaikutteista.

Strategian päämäärän kannalta tavoitteista keskeisin on numero 1. Sen ja muiden strategian tavoitteiden saavuttamiseksi on laadittu valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelma (Maaperä kuntoon -ohjelma).

Maaperä kuntoon -ohjelma

Valtakunnallinen Maaperä kuntoon -ohjelma edistää kansallisen PIMA-strategian tavoitteita. Ohjelman tehtävänä on tunnistaa merkittävät pilaantuneet alueet ja saada pilaantuneiden alueiden riskit kestäväällä tavalla hallintaan vuoteen 2040 mennessä. Ohjelma edistää kiireellisten kohteiden tutkimista sekä riskienhallintaa.

Ohjelman tavoitteena on ohjata pilaantuneiden alueiden tutkimista, kunnostamista ja muuta riskienhallintaa kestävyteen, kustannustehokkuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Ohjelma kootaan

MATTI-tietojärjestelmän kohteista ja se jakautuu kahteen vaiheeseen: 1) pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamistarpeen arviointiin sekä 2) pilaantuneiden alueiden puhdistamiseen. Kiireelliset kohteet tutkitaan vuoteen 2027 mennessä ja vähemmän kiireelliset vuoteen 2040 mennessä. Kohteet, joissa todetaan puhdistustarve, järjestetään niin ikään kiireellisyysjärjestykseen.

Selvittämisen ja puhdistamisen yhteydessä arvioidaan, onko kohde isännätön vai isännällinen eli löydetäänkö kohteelle ympäristövastuussa olevaa tahoja. Isännällisten kohteiden osalta tavoitteena on, että selvittämisestä ja puhdistamisesta saadaan sovittua vastuutahojen kanssa. Isännättömien kohteiden selvittämistä ja puhdistamista voidaan tukea valtion varoin.

PIMA-strategia ja Maaperä kuntoon -ohjelma on luotu vanhan valtion jätehuoltotyöjärjestelmän aikana. Jo tuolloin tunnistettiin ja kirjattiin jätehuoltojärjestelmän uudistustarpeet. PIMA-strategiaa muotoiltaessa ja Maaperä kuntoon -ohjelmaa aloitettaessa oli siis tiedossa, että valtion jätehuoltojärjestelmään olisi tulossa muutoksia. Tästä huolimatta strategialle asetettiin pitkä aikajänne – päämääränä on saada pilaantuneista alueista aiheutuvat riskit hallintaan vuoteen 2040 mennessä.

Selvittäminen ja puhdistaminen valtion jätehuoltotyönä päättyi PIMA-tukilain myötä 1.1.2020, mutta PIMA-tukilaki tarjoaa Maaperä kuntoon -ohjelman tavoitteiden toteuttamiseen uusia keinoja - valtionavustus, asiantuntijapalvelu ja järjestäminen. Ohjelmaa voidaan toteuttaa erityisesti järjestämällä alueiden pilaantuneisuuden selvittäminen tai pilaantuneiksi todettujen alueiden puhdistaminen valtion varoin, mikäli alue täyttää ohjelmalle asetetut tavoitteet ja vaatimukset.

Toissijaisen ympäristövastuun rahoitusjärjestelmä

Valtionjätehuoltotyöjärjestelmä sekä PIMA-tukilain mukainen tukijärjestelmä kuuluvat niin sanottuun toissijaisen ympäristövastuun rahoitusjärjestelmään. Valtion budjettirahoituksen ohella muita järjestelmään kuuluvia rahoituslähteitä ovat öljysuojarahasto ja ympäristövahinkovakuutus. Järjestelmää ollaan uudistamassa.

Yhteenveto

- Valtio on tukenut alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneiden alueiden puhdistamista jo 1980 -luvulta lähtien valtion jätehuoltotyöjärjestelmän kautta
- Jätehuoltotyöjärjestelmä siirtyi historiaan PIMA-tukilain myötä
- Valtion pilaantuneiden alueiden selvittämis- ja puhdistamistoimintaa ohjaa valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintastrategia, johon kuuluu valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelma

4 Tukimuodot

(Täydennetään kuviolla tukimuodoista.)

Laki pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (246/2019) on tullut voimaan 1.1.2020. Lakia täydentää valtioneuvoston asetus pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta (/), joka niin ikään on tullut voimaan 1.1.2020. PIMA-tukilain nojalla valtio voi valtion talousarvioon vahvistettujen määrärahojen enimmäismäärän rajoissa tukea alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneen alueen puhdistamista myöntämällä valtionavustusta taikka vaihtoehtoisesti järjestämällä selvittämisen tai puhdistamisen itse. Valtionavustuksen ohella hankkeisiin voidaan osoittaa maksullista asiantuntijapalvelua.

PIMA-tukilaki ja -asetus tai tämä opas eivät vaikuta ennen säädöksiä voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin. Siten esimerkiksi valtion jätehuoltotyöaloitteeseen, joka on jätetty Pirkanmaan ELY-keskukselle ennen 1.1.2020 sovelletaan luvussa 3 mainittuja jätehuoltotyöjärjestelmän säädöksiä. Vasta 1.1.2020 tai sen jälkeen vireille tulleisiin asioihin sovelletaan uutta sääntelyä. Tämä seuraa PIMA-tukilain 14 §:stä.

Valtionavustus

Harkinnanvaraista avustusta voidaan myöntää maaperän, pohjaveden tai sedimenttien pilaantumisesta terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen.

Avustuksia voidaan myöntää valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa.

(PIMA-tukilaki 2 §)

Harkinnanvaraista valtionavustusta voidaan hakea alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen. Valtionavustuksen myöntäminen ja avustuksen määrä perustuvat valtionapuviranomaisen kokonaisharkintaan. Avustuksien myöntämistä rajoittaa valtion talousarviossa vahvistettu enimmäismääräraha. Valtionavustusta käsitellään tarkemmin oppaan luvuissa 8-10.

PIMA-tukilaki on erityislaki suhteessa yleiseen valtionavustuslainsäädäntöön. Tukilakia sovellettaessa on siten noudatettava sekä valtionavustuslain (688/2001) että Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaisen sääntelyn säännöksiä. PIMA-tukilain mukaisessa avustamisessa sovellettavaksi tulevat esimerkiksi valtionavustuslain avustuksen maksamista, käyttöä, avustuksen saajan tiedonantovelvollisuutta sekä avustuksen takaisinperintää ja palauttamista koskevat säännökset. Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaisesti on sovellettava silloin, jos tuen saaja on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö. Valtionavustuslain ja Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaisen sääntelyn soveltamiseen palataan oppaan luvussa 7.

Asiantuntijapalvelu

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hakijan pyynnöstä antaa alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen asiantuntijapalvelua. Palvelun maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992).

(PIMA-tukilaki 8 §)

Valtionavustuksen ohella Pirkanmaan ELY-keskus voi antaa asiantuntijapalvelua alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai pilaantuneen alueen puhdistamiseen. Palvelua voidaan antaa ainoastaan hakijan pyynnöstä. Se ei ole itsenäinen tukimuoto, sillä sen antaminen on sidottu valtionavustukseen ja lisäksi se on maksullista. Palvelua voidaan antaa sellaisiin toimenpiteisiin, joihin myös valtionavustusta voitaisiin PIMA-tukilain mukaan myöntää. Asiantuntijapalvelun tarkoituksena on tarjota avustuksen saajalle mahdollisuus saada viranomaiselta hallintolaissa (434/2003) tarkoitettua neuvontaa laajempaa ja syvällisempää opastusta pilaantuneen alueen selvittämiseen ja puhdistamiseen. Asiantuntijapalveluun sisältyy konkreettiseen tapaukseen liittyvä erityisasiantuntimusta vaativa neuvonta, joka voi koskea esimerkiksi hankkeen toteutusta tai kilpailutusta.

Asiantuntijapalvelusta tehdään Pirkanmaan ELY-keskuksen ja palvelun saajan välinen sopimus, jossa määritellään muun muassa palvelun sisältö, ajankohta ja hinta sekä muut palvelua koskevat ehdot. Palvelun maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaisissa (150/1992) ja palvelu hinnoitellaan liiketaloudellisin perusteiden. Asiantuntijapalvelua käsitellään tarkemmin luvussa 12.

Järjestäminen

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kustannuksellaan järjestää alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen, jos 6 §:ssä valtionavustuksen myöntämiselle säädetyt edellytykset täyttyvät.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee järjestämisestä päätöksen.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetun alueen valintaperusteista ja 2 momentissa tarkoitetun päätöksen sisällöstä.

(PIMA-tukilaki 12 §)

Vaihtoehtona valtionavustusjärjestelmälle PIMA-tukilaisissa on säädetty Pirkanmaan ELY-keskuksen mahdollisuudesta järjestää itse alueen pilaantuneisuuden selvittäminen ja pilaantuneen alueen puhdistaminen. Tällaisissa tilanteissa selvittämis- tai puhdistamishanke kustannetaan kokonaisuudessaan valtion varoin. Kuten valtionavustuksien myöntämisen, myös järjestämisen tulee tapahtua valtion talousarviossa vahvistetun määrärahan rajoissa.

Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen tai alueen puhdistamisen järjestäminen on mahdollista, mikäli valtionavustuksen myöntämiselle säädetyt edellytykset täyttyvät. Kyseeseen tulevat yleisen ympäristöedun kannalta välttämättömimmät selvittämis- ja puhdistamishankkeet. Tyypillisesti järjestäminen kohdistuu alueiden pilaantuneisuuden selvittämiseen. Sen sijaan puhdistamisen järjestäminen on lähtökohtaisesti poikkeuksellisempaa. Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja alueen puhdistamisen järjestämisestä kerrotaan tarkemmin luvussa 13.

Yhteenveto

- PIMA-tukilaki sisältää kaksi tukimuotoa, valtionavustuksen ja järjestämisen
- Valtionavustuksen ohella voidaan antaa maksullista asiantuntijapalvelua
- Tuki on harkinnanvaraista
- PIMA-tukilakia sovelletaan 1.1.2020 ja sen jälkeen vireille tulleisiin asioihin

5 Tuettavat toimenpiteet ja tuen saajat

Tuettavat toimenpiteet

Harkinnanvaraista avustusta voidaan myöntää maaperän, pohjaveden tai sedimenttien pilaantumisesta terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen.

(PIMA-tukilaki 2 § 1 momentti)

PIMA-tukilain 2 §:n 1 momentti ilmaisee valtionavustuksen käyttötarkoituksen ja ne toimenpiteet, joihin avustusta voidaan myöntää. Koska asiantuntijapalvelun antaminen on sidottu valtionavustukseen ja järjestämistä koskevat PIMA-tukilain mukaan samat edellytykset kuin valtionavustusta, nekin voivat tulla kyseeseen ainoastaan lain 2 §:n 1 momentin mukaisissa tilanteissa.

Momentin käsitteet ovat osin yhteneviä muun ympäristölainsäädännön, kuten ympäristönsuojelulain, käsitteiden kanssa. *Maaperällä* tarkoitetaan YSL:ssa maankuoren ylintä kerrosta, joka on kallioperän ja maanpinnan välissä ja joka muodostuu irtomaalajeista, orgaanisesta aineksesta, huokosvedestä ja -ilmasta sekä eliöistä (YSL 5 § 1 momentti 10 kohta). *Pohjavedellä* tarkoitetaan puolestaan maa- ja kallioperässä olevaa vettä sekä myös tekopohjavettä (YSL 5 § 1 momentti 11 kohta). *Sedimentti* on yleisesti maa-aineksen kerrostuma, joka on syntynyt ulkoisten voimien, kuten veden, tuulen tai jään, vaikutuksesta. Sedimentin käsitettä ei ole määritelty lainsäädännössä.

Käsite *terveydelle tai ympäristölle aiheutuva vaara tai haitta* sisältää useita erilaisia elementtejä ja se kytkeytyy esimerkiksi ympäristönsuojelulakiin, jätelakiin ja terveydensuojelulakiin (763/1994). Käsitteellä voidaan tarkoittaa erilaisista tekijöistä, kuten haitallisista aineista, jätteistä tai eliöistä, tai niiden yhdistelmästä suoraan tai välillisesti aiheutuvaa riskiä, jonka vakavuus tai todennäköisyys edellyttää selvittämistoimenpiteitä. Haitta voi olla *sekä ympäristö- että terveyshaittaa*. Ympäristöhaitta voi ilmetä esimerkiksi muutoksena ympäristön tai pohjaveden laadussa taikka häiriönä alueen maa- ja vesiekosysteemissä. Terveyshaitta kohdistuu puolestaan ihmiseen: se voi olla sairaus, muu terveydenhäiriö tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintyminen, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä (terveydensuojelulaki 1 § 1 momentti).

Käsitteellä *riski* viitataan arvioon haitan luonteesta ja todennäköisyydestä. Riskin realisoituminen on aina jossain määrin epävarmaa. Mitä vakavampia ovat haitan aiheuttamat seuraukset tai mitä suurempi on haitan todennäköisyys, sitä suurempi on myös riski. Ympäristönsuojelulain kontekstissa merkittävää riskiä on kuvattu käsitteellä *vaara*. Vaihtoehtoisesti vaaralla voidaan viitata haitan mahdollistavaan tekijään tai tapahtumaan, kuten haitallisen aineen myrkyllisyyteen.

Ensivaiheen *selvittämisellä (tutkimisella)* tarkoitetaan esimerkiksi alueen toimintahistorian selvittämistä, kenttä- ja laboratoriotutkimuksia sekä ympäristö-, terveys- ja kulkeutumISRISKIEN arviointia. Näiden selvitysten perusteella tehdään arvio alueen pilaantuneisuudesta ja puhdistamistarpeesta. Myös erilaisten lisätutkimusten tekeminen voi olla tarpeen. Lisäksi selvittämisvaiheeseen voivat kuulua kestävyystarkastelu ja riskinarviointi. Mikäli puhdistamistarve todetaan, asetetaan puhdistustavoitteet ja laaditaan puhdistamisen yleissuunnitelma.

Puhdistamisvaiheessa suoritetaan varsinainen pilaantuneen maaperän, pohjaveden tai sedimenttien puhdistaminen. Lisäksi puhdistamisvaiheeseen kuuluvat puhdistamisen toteutuksen suunnittelu sekä puhdistamisen jälkeinen seuranta. Mahdollisia puhdistusmenetelmiä ei ole laissa rajoitettu.

Tuen myöntäminen sedimenttejä koskeviin selvittämis- ja puhdistamishankkeisiin vaatii erityisiä ympäristön- tai terveydensuojelullisia syitä. Näiden tapausten haastavuus johtuu muun muassa siitä, että säädöksissä tai ohjeistuksissa ei ole toistaiseksi määritelty nimenomaisesti pilaantuneisuuden arvioinnin periaatteita eikä myöskään ole asetettu viitearvoja sedimenttien pilaantumisen arvioinnille. Lisäksi sedimenttien puhdistamiseen liittyy usein merkittävä riski haitta-aineiden vapautumisesta takaisin ympäristöön. Tukea ei pääsääntöisesti myönnetä myöskään jätteisiin, kemikaaleihin tai roskaantumiseen liittyviin jätehuoltotoimenpiteisiin, kuten jätteiden hävittämiseen, ellei niistä aiheudu tai uhkaa aiheutua haittaa tai vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Jätteet, kemikaalit ja muu ympäristön roskaantuminen ovat tyypillisiä pilaantumisen aiheuttajia. Koska kohteita on runsaasti, tulee valtiontukea kohdistaa valtakunnallisesti tärkeimpiin kohteisiin riskiperusteisesti. Tuen myöntämisessä on usein kyse tilanteista, joissa voi aiheutua tai on jo aiheutunut ympäristönsuojelulain maaperän pilaamiskiellon tai pohjaveden pilaamiskiellon vastainen seuraus.

Puhdistamisella (*kunnostamisella*) pyritään saamaan kohteen kunto ympäristönsuojelulainsäädännön edellyttämälle hyväksyttävälle tasolle pääsääntöisesti sen mukaan, mikä on alueen nykyinen käyttötarkoitus. Joissakin tilanteissa voi olla tarkoituksenmukaisinta puhdistaa alue muuhunkin kuin olemassa olevaan käyttötarkoitukseen sopivaksi. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi erittäin vakavasti ja laajasti pilaantuneen alueen kohdalla, mikäli aluetta ei korkeiden kustannusten tai muiden vastaavien syiden vuoksi voida kunnostaa nykyisen käytön edellyttämään tasoon.²

Tukea voidaan siis myöntää hyvin erilaisiin kohteisiin ja toimenpiteisiin. Ensinnäkin tuen kohteena voivat olla maaperän, pohjaveden tai sedimenttien pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen selvittämiseen liittyvät toimenpiteet. Lisäksi tukikelpoisia ovat erilaiset pilaantuneen alueen puhdistamiseen liittyvät toimenpiteet, jos selvittämisvaihe osoittaa puhdistamistarpeen olemassaolon. Lopulta kuitenkin viranomaisen harkitsee aina tapauskohtaisesti, mihin tarkoitukseen ja kohteeseen tukea voidaan myöntää.

Esimerkkejä selvittämis- ja puhdistusmenetelmistä

Alueen pilaantuneisuutta voidaan selvittää esimerkiksi seuraavilla keinoilla:

- koekuoppatutkimus
- maatulkuutus
- tutkimus kairavaunulla
- pohjavesiputkien asennus
- huokoskaasunäytteet
- sisäilmamittaukset

---

² Maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnista sekä sovellettavista ohje- ja kynnysarvoista on säädetty valtioneuvoston asetuksessa maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnista (214/2007).

- historiaselvitys
- näytteenotto

Pilaantuneen alueen puhdistamisessa voidaan käyttää muun muassa seuraavia menetelmiä:

- massanvaihto
- huokosilmapuhdistus
- terminen desorptio
- maaperän tai pohjaveden biologinen tai kemiallinen puhdistus

Tuettavien hankkeiden ja toimenpiteiden määrää rajoittaa PIMA-tukilain toimenpanoon osoitettu määräraha.

Avustuksia voidaan myöntää valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa.

(PIMA-tukilaki 2 § 2 momentti)

Valtion talousarviossa osoitetaan vuosittain ympäristöministeriölle määrärahaa momenteille 35.10.22 ja 35.10.61. Ympäristöministeriö puolestaan osoittaa määrärahaa ja henkilötyövuosia Pirkanmaan ELY-keskukselle lain mukaisten tehtävien hoitamiseen.

Tuen saajat

Ympäristönsuojelulainsäädännössä omaksutun aiheuttamisperiaatteen mukaan ensisijainen vastuu pilaantumisen selvittämisen- ja puhdistamiskustannuksista tulee kohdistaa siihen, jonka toiminnasta tai laiminlyönnistä pilaantuminen on aiheutunut (esim. YSL 133 §). Toissijaisesti vastuuseen voidaan asettaa pilaantuneen alueen haltija, kuten alueen omistaja tai vuokralainen. Mikäli alueen haltijaakaan ei voida velvoittaa puhdistamaan pilaantunutta maaperää, vastuu on viimesijaisesti kunnalla.

PIMA-tukilain mukaisen valtionavustuksen myöntämisen sekä järjestämisen yhdeksi edellytykseksi on asetettu, että pilaantumisen aiheuttajaa ei saada selville tai aiheuttajaa ei tavoiteta, taikka pilaantumisen aiheuttaja ei kykene vastaamaan toimen kustannuksista (PIMA-tukilaki 6 § 1 mom. 1 kohta). Toisin sanoen, tukea ei voida antaa, mikäli ympäristönsuojelulainsäädännön mukaan ensisijaisesti vastuussa oleva taho voidaan velvoittaa selvittämään alueen pilaantuneisuus ja puhdistamaan pilaantunut alue. Tämä johtaa edelleen siihen, että lähtökohtaisesti vain muut tahot, eli tois- tai viimesijaisena vastuuvollisena oleva alueen haltija tai kunta, voivat saada PIMA-tukilaissa tarkoitettua tukea. Viranomaisen tulee varmistaa, että tukea hakeva tai siitä hyötyvä taho ei ole ympäristönsuojelulainsäädännön tarkoittama pilaantumisen aiheuttaja eikä aiheuttajaa voida saada täyttämään velvollisuuttaan.

Muun tahon oikeudellista muotoa ei ole rajoitettu. Se voi siten olla yhteisö, kuten kunta, yritys ja luonnollinen henkilö sekä esimerkiksi myös kuolin- ja konkurssipesä. Edellytyksenä on, että pilaantuneisuuden selvittäminen tai pilaantuneen alueen puhdistaminen on muulle taholle ilmeisen kohtuutonta (PIMA-tukilaki 6 § 1 mom. 2 kohta).

Poikkeuksellisesti kunnalle voidaan kuitenkin myöntää valtionavustusta myös tilanteessa, jossa tämän katsotaan olevan pilaantumisen aiheuttaja. Poikkeus koskee ainoastaan avustusta kustannuksiin, jotka aiheutuvat vanhan suljetun, ympäristö- ja terveysriskiä aiheuttavan

kaatopaikan alueen tilan selvittämisestä ja puhdistamisesta. Muissa tilanteissa kunta pilaantumisen aiheuttajana ei voi saada avustusta.

Yhteenveto

- Tukea voidaan myöntää alueen pilaantuneisuuden selvittämistä tai pilaantuneen alueen puhdistamisvaiheeseen, kun pilaantuneisuus aiheuttaa tai uhkaa aiheuttaa vaaraa tai haittaa ympäristölle tai terveydelle
- Tuen saaja voi olla lähtökohtaisesti vain muu taho kuin pilaantumisen aiheuttaja. Muun tahon oikeudellista muotoa ei ole rajoitettu.
  - Kunnalle voidaan kuitenkin myöntää avustusta vanhan kaatopaikan tilan selvittämiseen tai puhdistamiseen, vaikka kunnan katsottaisiin olevan pilaantumisen aiheuttaja

6 Viranomaiset ja niiden tehtävät

Ympäristöministeriö

Tämän lain mukaisen toiminnan yleinen ohjaus, seuranta ja kehittäminen kuuluvat ympäristöministeriölle.

(PIMA-tukilaki 3 §)

Ympäristönsuojelun hallinnonalan ohjauksesta, voimavaroista ja säädösvalmistelusta vastaavana viranomaisena ympäristöministeriöllä on keskeinen rooli PIMA-tukilain mukaisen toiminnan yleisenä ohjaajana, seuraajana ja kehittäjänä. Ympäristöministeriö myös seuraa sääntelyn toimivuutta sekä tarvittaessa kehittää sitä. Pirkanmaan ELY-keskukselta saatavat tiedot ovat keskeisessä asemassa ympäristöministeriön tehtävien hoitamisessa.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja pilaantuneen alueen puhdistamisen tukemisessa toimivaltainen viranomaisena on Pirkanmaan ELY-keskus.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus toimii valtionavustuslaissa (688/2011) tarkoitettuna valtionapuviranomaisena. Tehtävistä säädetään lisäksi valtionavustuslaissa.

(PIMA-tukilaki 4 § 1 momentti)

Valtionavustusta alueiden pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneen alueen puhdistamiseen haetaan Pirkanmaan ELY-keskukselta. ELY-keskus vastaa valtionavustushakemusten käsittelystä, avustusta saavien alueiden valinnasta, valtionavustuspäätöksen tekemisestä ja avustusprosessiin liittyvästä neuvonnasta. Lisäksi se valvoo valtionavustuspäätöksen noudattamista ja avustuksen käyttöä. Valtionapuviranomaisena Pirkanmaan ELY-keskus päättää myös esimerkiksi valtionavustuslain nojalla saatujen tietojen luovuttamisesta.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tulee edistää pilaantuneiden alueiden kestävä riskienhallintaa. Lisäksi Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus ohjaa ja edistää tämän lain täytäntöönpanoa ja soveltamista neuvonnalla ja ohjauksella.

(PIMA-tukilaki 4 § 2 momentti)

Kestävän riskienhallinnan edistämistehtävän taustalla on ajatus siitä, että PIMA-alan toimintatapojen ja tekniikoiden kehittäminen sekä innovaatioiden edistäminen ovat osa alan hyvien käytäntöjen ja mallien luomista. Edistämistehtävää ja kestävä riskienhallinnan käsitettä on täsmennetty PIMA-tukiasetuksen 2 §:ssä seuraavasti:

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen on pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain 4 §:n mukaisia tehtäviä hoitaessaan edistettävä kestävä riskienhallintaa siten, että pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen kokonaisuudet ovat mahdollisimman suuret niistä aiheutuviin haittoihin verrattuna. Kestävyyttä on arvioitava ympäristö-, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten näkökulmasta.

Kestävän riskienhallinnan edistämistehtävä nivoutuu osaksi kaikkia Pirkanmaan ELY-keskuksen PIMA-tukilain mukaisia tehtäviä. Kestävä riskienhallinta edellyttää selvitys- ja puhdistamistoimien suunnittelua ja toteutusta siten, että pilaantuneen alueen selvittämisen ja puhdistamisen kokonaishyödyt maksimoidaan. Kokonaishyötyjä arvioitaessa tarkastellaan tehtävien toimenpiteiden ympäristövaikutuksia sekä sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Näiden vaikutusten tulee olla keskenään tasapainossa. Edistämistehtävä sisältää myös merkittävien riskikohteiden tunnistamisen ja merkittävimpien isännättömien kohteiden puhdistamisen edistämisen. Kuten todettu, merkittävä osa riskienhallinta-arviointia ja menetelmänvalintaa on myös alan toimintatapojen, kokeilujen ja tekniikoiden kehittämisen mahdollistaminen sekä cleantech-liiketoiminnan edistäminen.

PIMA-tukilain 4 §:n 2 momentissa on säädetty myös Pirkanmaan ELY-keskuksen neuvonta- ja ohjaustehtävästä. Säännöksen voidaan katsoa täydentävän hallintolain (434/2003) 8 §:ää, joka säättää viranomaisen velvollisuudesta neuvoa asiakasta hallintoasian hoitamisessa sekä vastata tämän kysymyksiin. Tällaisen neuvonnan lisäksi PIMA-tukilain mukaisiin tehtäviin kuuluvat esimerkiksi käytännöllisen informaatioaineiston, ohjeiden ja lomakkeiden laatiminen ja ylläpitäminen, muu tiedottaminen sekä sidosryhmäyhteistyö muun muassa kuntien ja cleantech-alan yritysten kanssa. Neuvonta- ja ohjaustehtävään liittyvät tiedot kootaan ja tuodaan asiakkaiden saataville erityisesti yleistä tietoverkkoa hyödyntäen. Momentin nojalla tapahtuva neuvonta ja ohjaus on luonteeltaan yleistä ja maksutonta. Neuvonta voi sisältää esimerkiksi PIMA-tukilaissa tarkoitettujen palvelujen hankintaa koskevia yleisiä seikkoja. Neuvonta- ja ohjaustehtävää käsitellään myös oppaan luvussa 12.

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen asiantuntijapalvelutehtävästä säädetään 8 §:ssä ja tehtävistä alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja pilaantuneen alueen puhdistamisen järjestäjänä 12 §:ssä.

(PIMA-tukilaki 4 § 3 momentti)

Pirkanmaan ELY-keskuksen tehtäviin kuuluvat myös valtionavustuksen ohella annettavan asiantuntijapalvelun tuottaminen sekä pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestäminen valtion työnä. Näitä tehtäviä on käsitelty tarkemmin oppaan luvuissa 12 ja 13.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen tehtävistä.

(PIMA-tukilaki 4 § 4 momentti)

PIMA-tukiasetuksessa on edellä kuvatuin tavoin tarkennettu Pirkanmaan ELY-keskuksen tehtävää edistää kestävä riskienhallintaa.

Muut elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset

PIMA-tukilaki ei vaikuta alueellisten ELY-keskusten tehtäviin. Alueelliset ELY-keskukset käsittelevät ympäristönsuojelulaissa säädetyin tavoin esimerkiksi ilmoituksia pilaantuneen maaperän tai pohjaveden puhdistamisesta sekä hoitavat pilaantuneisiin alueisiin liittyviä valvontatehtäviä.

Kehittämis- ja hallintokeskus

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa avustuksen maksamista ja takaisinperintää koskevat valtionavustuslain (688/2001) 12, 19, 21 ja 22 §:n mukaiset tehtävät. Lisäksi kehittämis- ja hallintokeskus hoitaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lisäksi valtionavustuslain 15 §:n mukaisia valvontatehtäviä.

(PIMA-tukilaki 10 a §)

Kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) hoitaa ELY-keskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen (TE-toimistojen) kehittämis- ja hallintotehtäviä, kuten muun muassa hallinnollisten menettelyjen yhdenmukaistamisen ohjausta sekä henkilöstön osaamisen ja sähköisten palvelujen käyttöönoton kehittämistä. Lisäksi KEHA-keskus hoitaa yleisesti ELY-keskusten ja TE-toimistojen avustusten maksamista, valvontaa ja takaisinperintää koskevia tehtäviä kuten myös PIMA-tukilain 10 a §:ssä on säädetty. Tehtävää on käsitelty tarkemmin luvussa 10.

Yhteenveto

- Ympäristöministeriö ohjaa, seuraa ja kehittää PIMA-tukilain mukaista toimintaa yleisellä tasolla
- Pirkanmaan ELY-keskus toimii valtionapuviranomaisena, vastaa asiantuntijapalvelun antamiseen ja järjestämiseen liittyvistä tehtävistä sekä edistää kestävä riskienhallintaa
- Alueelliset ELY-keskukset vastaavat ympäristönsuojelulain mukaisista pilaantuneisiin alueisiin liittyvistä tehtävistä
- KEHA-keskus hoitaa valtionavustuksen maksamiseen, maksamisen keskeyttämiseen ja takaisinperintään liittyviä tehtäviä. KEHA-keskus valvoo avustuksen käyttöä Pirkanmaan ELY-keskuksen ohella

7 Valtionavustuslain ja Euroopan unionin valtiontukilainsäädännön soveltaminen

Valtionavustuslaki

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, valtionavustukseen sovelletaan, mitä valtionavustuslaissa säädetään.

(PIMA-tukilaki 5 § 1 momentti)

PIMA-tukilaissa ei säädetä kaikista valtionavustusprosessiin liittyvistä seikoista tai valtionapuviranomaisen tehtävistä. Valtionavustusjärjestelmän yleislaki on valtionavustuslaki (688/2001), joten mikäli PIMA-tukilaki ei sisällä erityissäännöstä valtionavustukseen liittyvästä seikasta, sovellettavaksi tulevat valtionavustuslain säännökset. Sovellettavaksi tulevat esimerkiksi valtionavustuslain valtionavustuksen maksamista, käyttöä, avustuksen saajan tiedonantovelvollisuutta, tarkastusta, virka-apua, maksatuksen keskeytystä ja korkoa koskevat säännökset. Myös muun muassa vanhenemista, kuittausta, tiedonsaantia ja tietojen luovuttamista koskevia valtionavustuslain säännöksiä tulee soveltaa PIMA-tukilain ohella. On kuitenkin tärkeää huomata, että valtionavustuslaki on PIMA-tukilakia täydentävä yleislaki ainoastaan silloin, kun on kyse valtionavustus- ja valtionapuviranomaisen tehtävistä.

PIMA-tukilaki sisältää joitakin yksittäisiä viittauksia valtionavustuslakiin. Nämä viittaukset käsitellään oppaan muissa luvuissa siten, että ne säilyvät omissa asiayhteyksissään.

Euroopan unionin valtiontukilainsäädäntö

Jos avustusta myönnetään taloudellista toimintaa harjoittavalle yritykselle tai muulle yhteisölle, sovelletaan lisäksi Euroopan unionin valtiontukisäätelyä.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä Euroopan unionin valtiontukisäätelyn mukaisen valtionavustuksen myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä.

(PIMA-tukilaki 5 § 2 ja 3 momentit)

Mikäli tuen saaja on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö, tulee PIMA-tukilain ja valtionavustuslain ohella soveltaa Euroopan unionin valtiontukisäätelyä. Tämä koskee myös esimerkiksi kunnan täysin omistamia yrityksiä. PIMA-tukiasetus sisältää joitakin Euroopan unionin valtiontukisäätelyä käsitteleviä säännöksiä, joita käsitellään omissa asiayhteyksissään.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (EUVL 7.6.2016, C 202/1) 107 artiklan 1 kohdan mukaan yritystoiminnalle myönnettävät valtiontuet ovat lähtökohtaisesti kiellettyjä. Artiklan 2 ja 3 kohdissa säädetään kuitenkin poikkeustilanteista, joissa julkiset tuet voidaan kuitenkin sallia. Euroopan komission ennakkohyväksyntää ei vaadita, kun kyseessä on niin sanotun yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (komission asetus (EU) N:o 651/2014, EUVL 26.6.2014, L 187/1) soveltamisalaan kuuluva valtiontukijärjestelmä, jollainen PIMA-tukilain mukaisen järjestelmän katsotaan olevan. Tukijärjestelmää ei siten hyväksytetä erikseen komissiolla, vaan pääasiassa sovelletaan yleistä ryhmäpoikkeusasetusta. Vain tarvittaessa komissiolta tulee saada hyväksyntä yksittäisen järjestelmään kuuluvan tuen soveltavuudesta Euroopan unionin sisämarkkinoille.

Yleinen ryhmäpoikkeusasetus

Kansallinen pilaantuneiden alueiden selvittämistä ja puhdistamista koskeva tukijärjestelmä perustuu yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 45 artiklaan, joka koskee yrityksille myönnettäviä investointitukia pilaantuneiden maiden kunnostamiseen sekä 49 artiklaan, joka koskee ympäristötutkimuksiin myönnettävää tukea. Ryhmäpoikkeusasetuksen säännöksiä sovellettaessa noudatettavaksi tulevat myös asetuksen yhteisiä säännöksiä koskeva luku I ja valvontaa koskeva luku II.

Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen yhteisiä säännöksiä koskeva I luku asettaa PIMA-tukilain mukaiselle tuelle erityisesti seuraavia edellytyksiä:

- Tukea ei voida myöntää vaikeuksissa olevalle yritykselle tai yritykselle, joka ei ole noudattanut komission takaisinperintäpäätöstä (1 art. 4 kohta). Edellytystä on käsitelty tarkemmin luvussa 8.
- Tuen myöntämisen edellytykseksi ei voida asettaa ehtoja, jotka ovat unionin oikeuden vastaisia (1 art. 5 kohta). Tuen myöntämisen ehtona ei voi olla, että tuen saajalla on päätoimipaikka Suomessa tai että sen on oltava pääasiallisesti sijoittautunut Suomeen. Sen sijaan sallittua on asettaa vaatimus, jonka mukaan tuen saajalla on oltava tuen maksamisajankohtana toimipaikka tai sivuliike Suomessa. Ehtona ei voi myöskään olla, että tuen saajan on käytettävä kotimaassa tuotettuja tuotteita tai kotimaisia palveluja. Viranomaisen ei voi rajoittaa tuen saajien mahdollisuutta hyödyntää tutkimuksen, kehityksen ja innovoinnin tuloksia toisessa jäsenvaltiossa.
- Tuki ei saa ylittää yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 4 artiklassa asetettuja kynnysarvoja. Pilaantuneiden alueiden kunnostamiseen myönnettävän investointituen kynnysarvo on 20 miljoonaa euroa ja muutoin ympäristönsuojeluun myönnettävän investointituen kynnysarvo on 15 miljoonaa euroa yritystä tai investointihanketta kohden. Mikäli tuki ylittää kynnysarvot, se tulee ilmoittaa komissiolle. Tuettuun toimintaan tai hankkeeseen taikka yritykselle myönnetyn valtiontuen kokonaismäärä on otettava huomioon määritettäessä sitä, noudatetaanko kynnysarvoja (8 art. 1 kohta). Ryhmäpoikkeusasetuksen mukainen tuki saa kasautua minkä tahansa muun valtiontuen kanssa muun muassa, kun kyseiset toimenpiteet koskevat eri yksilöitävissä olevia tukikelpoisia kustannuksia, kuten esimerkiksi tutkimuskustannuksia ja rakennuskustannuksia.
- Tuen tulee olla läpinäkyvä eli sen tarkka määrä tulee voida laskea etukäteen tarvitsematta tehdä riskinarviointia (5 art.). Avustuksiin sisältyvä tuki, kuten PIMA-tukilain mukainen valtionavustus, katsotaan läpinäkyväksi. Useassa erässä maksettava tuki diskontataan myöntämisaikajankohdan mukaiseen arvoon (7 art. 3 kohta).
- Tuella tulee olla kannustava vaikutus (6 art.). Tuella katsotaan olevan kannustava vaikutus, jos sen saaja on jättänyt kirjallisen hakemuksen ennen hanketta tai toimintaa koskevien töiden aloittamista. Mikäli työt on aloitettu ennen hakemuksen jättämistä, tuen myöntäminen on kiellettyä. Tukea ei voida myöntää edes niihin kustannuksiin, jotka ovat syntyneet hakemuksen jättämisen jälkeen. Töiden aloittamisella tarkoitetaan joko investointiin liittyvän rakennustyön aloittamista tai ensimmäistä laillisesti velvoittavaa sitoumusta tilata laitteita tai muuta sitoumusta, joka tekee investoinnista

peruuttamattoman, riippuen siitä, kumpi tapahtuu aiemmin. Valmistelutöitä, kuten toteutettavuustutkimuksia tai lupien hankkimista, ei kuitenkaan katsota töiden aloittamiseksi ja tällaiset toimenpiteet ovatkin sallittuja ennen hakemuksen jättämistä eivätkä estä avustuksen myöntämistä.

- Tuki-intensiteetin ja tukikelpoisten kustannusten laskemisessa käytettävät luvut on ilmaistava ennen verojen tai muiden maksujen vähentämistä (7 art. 1 kohta).
- Tukijärjestelmästä tulee tiedottaa ryhmäpoikkeusasetuksen 9 artiklan mukaisesti. Esimerkiksi tiedot jokaisesta yksittäisestä yli 500 000 euron tuesta tulee julkaista komission ylläpitämällä jäsenvaltiokohtaisilla verkkosivuilla.

Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen tavoitteena on helpottaa sen mukaisten valtiontukien käsittelyä poistamalla ennakoilmoitusvelvollisuus. Koska kyseessä on poikkeus valtiontukien kiellosta ja ennakkovalvonnasta, asetuksen noudattamista ja toteutumista valvotaan kuitenkin muilla keinoin jälkikäteen. Valvontaa koskevat yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 10-12 artiklat. Komissiolle tulee ilmoittaa ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisen tukijärjestelmästä 20 työpäivän kuluessa järjestelmän voimaantulosta. Lisäksi komissiolle tulee laatia tuesta vuosittainen kertomus, joka sisältää muun muassa tiedot tukeen liittyvistä menoista. Valvontaan kuuluu myös velvoite säilyttää myönnettyjä tukia koskeva asiakirja-aineisto 10 vuoden ajan tuen myöntämisestä. Mikäli valvonnassa havaitaan, että sääntelyä on noudatettu puutteellisesti, voidaan tukia periä takaisin.

Tiettyjä edellytyksiä seuraa myös tukimuotoikohtaisista artikloista. Kun kyseessä on artiklan 45 mukainen investointituki pilaantuneiden alueiden kunnostamiseen, avustettavan investoinnin on johdettava ympäristövahingon korjaamiseen. Tämä käsittää myös maaperän ja pinta- tai pohjaveden laatuun kohdistuneet vahingot. Tukea ei voida myöntää kansallisen ympäristölainsäädännön mukaan määrittävälle pilaantumisen aiheuttajalle. Tukikelpoisia kustannuksia ovat kunnostustöiden aiheuttamat kustannukset, joista vähennetään maa-alueen arvon nousu. Tuen enimmäismäärä on 100 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista.

Tuen myöntäminen ympäristötutkimuksiin (49 art.) on sallittu, mikäli tuki liittyy suoraan muihin ryhmäpoikkeusasetuksen mukaisiin investointeihin. Tässä yhteydessä viittauksen katsotaan tarkoittavan erityisesti edellä mainitun 45 artiklan mukaista tukea. Tukikelpoisia ovat tutkimuksista aiheutuvat kustannukset. Tuen enimmäismäärä on 50 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista.

Mikäli yksittäinen avustus ei täytä yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen edellytyksiä, se tulee ilmoittaa etukäteen komissiolle, joka arvioi tuen soveltuvuuden sisämarkkinoille.

Voimassa olevan yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen mukaiset valtiontuet ovat määräaikaaisia. Nykyinen voimassa oleva ryhmäpoikkeusasetus on voimassa 31.12.2022 asti. Tämä vaikuttaa erityisesti PIMA-tukiasetukseen ja kun yleistä ryhmäpoikkeusasetusta uudistetaan, on myös PIMA-tukiasetusta syytä tarkastella uuden ryhmäpoikkeusasetuksen kannalta. Näin ollen myös PIMA-asetus on säädetty olemaan voimassa vain määräajan, 1.1.2020-31.12.2022.

Yhteenveto

- [Valtionavustukseen sovelletaan PIMA-tukilain ohella yleislakina valtionavustuslakia](#)

- Mikäli avustuksen hakija tai saaja on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö, sovelletaan PIMA-tukilain ja valtionavustuslain lisäksi vielä Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksen mukaisesti erityisesti yleistä ryhmäpoikkeusasetusta

8 Valtionavustuksen myöntämisen edellytykset sekä tukemisen muut kriteerit

Valtionavustuksen myöntäminen perustuu virkavastuulla tehtävään kokonaisharkintaan, jota rajoittaa valtion talousarviossa vahvistetun määrärahan määrä. Niukkojen määrärahojen vuoksi osaan valtionavustushakemuksista voidaan joutua antamaan kielteinen päätös, vaikka ne täyttäisivätkin avustuksen myöntämisen lain mukaiset edellytykset.

Avustuksen myöntämisen edellytykset

PIMA-tukilain 6 § määrittelee avustuksen myöntämisen edellytykset. Lisäksi on huomioitava Euroopan unionin valtioneuvoston mukaiset edellytykset silloin, kun avustuksen hakija tai saaja on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö.

Avustuksen tarkoitus (6 § 1 momentti)

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi myöntää avustusta 2 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen, jos: ...

Avustuksen myöntäminen edellyttää 1 momentin mukaan ensinnäkin, että avustusta haetaan 2 §:ssä säädettyyn tarkoitukseen eli maaperän, pohjaveden tai sedimenttien pilaantumisesta terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan selvittämiseen tai pilaantuneen alueen puhdistamiseen. Avustuksen tarkoitusta on käsitelty tarkemmin oppaan luvussa 5.

Aiheuttaja (6 § 1 momentti 1 kohta)

... 1) pilaantumisen aiheuttajaa ei saada selville tai aiheuttajaa ei tavoiteta, taikka pilaantumisen aiheuttaja ei kykene vastaamaan toimen kustannuksista; ja ...

Ympäristönsuojelussa noudatetaan aiheuttamisperiaatetta, jonka mukaan lähtökohtaisesti se, jonka toiminnasta on aiheutunut ympäristön pilaantumista, on velvollinen vastaamaan alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä ja pilaantuneen alueen puhdistamisesta sekä näistä toimenpiteistä aiheutuvista kustannuksista (esim. YSL 133§). Myös PIMA-tukilain 6 §:n 1 momentin 1 kohta noudattaa tätä periaatetta. Avustusta ei pääsääntöisesti voida myöntää pilaantumisen aiheuttajalle, vaan ensin tulee arvioida, saadaanko vastuuvollinen selville tai tavoitetaanko tämä. Aiheuttamisperiaatteen näkökulmasta on erittäin tärkeää, että pilaantumisen aiheuttaja saataisiin vastuuseen mahdollisimman usein, joten aiheuttajan selvittämiseen ja tavoittamiseen on käytettävä tapauksen laatuun nähden riittävästi viranomaisen voimavaroja ja aikaa. Riittämättömät selvitys- tai tavoittamistoimenpiteet voivat johtaa siihen, että avustusta myönnetään PIMA-tukilain vastaisesti.

Mikäli vastuuvollinen saadaan selville tai hän on tavoitettavissa, arvioidaan tämän jälkeen, kykeneekö tämä huolehtimaan velvoitteistaan eli onko tämä maksukykyinen. Lähtökohtaisesti avustuksen hakija esittää Pirkanmaan ELY-keskukselle aiheuttajan varattomuudesta selvitystä, jonka perusteella ELY-keskus arvioi varattomuuden olemassaolon. Tarvittaessa myös ELY-keskuksen on toimittava aktiivisesti selvityksen saamiseksi. Maksukyvyttömyyteen viittaavat esimerkiksi vastuuvollisen heikko taloudellinen tilanne, kuten velkojen suuri määrä suhteessa varallisuuteen, ja muodolliset seikat, kuten konkurssi, saneerausmenettely tai yksityishenkilön

velkajärjestely. Maksukyvyttömyyden tulee olla muuta kuin tilapäistä. Tapauskohtaisesti on harkittava, kuinka suuri työpanos ELY-keskuksen on käytettävä vastuuvollisen maksukyvyt selvittelyyn sekä milloin selvitystä on pidettävä riittävänä ja luotettavana.

Mikäli vastuuvollinen ei kykene esimerkiksi konkurssin tai muun pysyväisluonteisen varattomuuden vuoksi vastaamaan selvittämisen ja puhdistamistoimenpiteistä sekä niistä aiheutuvista kustannuksista, tulee arvioitavaksi lain 6 § 1 momentin 2 kohdan edellytys hankkeen ilmeisestä kohtuuttomuudesta seuraavina vastuuketjussa oleville tahoille eli alueen haltijalle tai kunnalle.

Vanhoissa pilaantumistapauksissa vastuun kohdistamista koskevat kysymykset voivat olla haasteellisia. Tämä ei kuitenkaan estä hakemasta niissä avustusta alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai puhdistamiseen.

Poikkeus: kuntien vanhat kaatopaikat (6 § 2 momentti)

Edellä 1 momentin 1 kohdasta poiketen tilanteessa, jossa kunnan katsotaan olevan pilaantumisen aiheuttaja, kunnalle voidaan myöntää avustusta vanhan suljetun ympäristö- tai terveysriskiä aiheuttavan kaatopaikan alueen tilan selvittämisestä ja puhdistamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Suomessa on useita tuhansia vanhoja, jo suljettuja kaatopaikkoja. Usein kunnan katsotaan olevan yhdyskuntajätteen kaatopaikan ylläpitäjänä vastuussa kaatopaikastaan pilaantumisen aiheuttajana, jolle ei PIMA-tukilain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla tulisi myöntää valtionavustusta. Kaatopaikkojen toiminta-ajan lainsäädäntö ja ymmärrys haitallisista ympäristövaikutuksista oli kuitenkin puutteellista sekä toiminta usein sijoitusluvan ja lakien mukaista. Lisäksi yleisille kaatopaikoille on aiemmin viety kaikenlainen yhdyskuntajäte, mukaan lukien vaaralliset jätteet, minkä vuoksi riskienhallintatoimenpiteet ovat niillä erityisen tarpeellisia. Tuolloiset kaatopaikanpitäjät eivät myöskään ole varautuneet jälkihoitotoimenpiteisiin ja -kustannuksiin kuten nykyisin. Näin ollen ja koska PIMA-tukilain tarkoituksena ei ole ollut vähentää kuntien mahdollisuuksia avustuksen saamiseen, on PIMA-tukilain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan lähtökohdasta poikettu ja kunnalle voidaan myöntää avustusta vanhan suljetun kaatopaikan tilan selvittämiseen ja puhdistamiseen, mikäli kaatopaikka aiheuttaa ympäristö- tai terveysriskiä. Kuten muunkin PIMA-tukilain mukaisen avustuksen myöntäminen, avustus vanhoja kaatopaikkoja koskeviin toimenpiteisiin on harkinnanvaraista.

Vanhalla suljetulla kaatopaikalla voidaan tarkoittaa kaatopaikkaa, joka on tullut sulkeä ennen 1.10.2007, sillä se ei muun muassa täyttänyt EU:n kaatopaikkadirektiivin rakennevaatimuksia. Kaikkia vanhoja kaatopaikkoja ei kuitenkaan ole suljettu EU:n kaatopaikkadirektiivin vaatimusten vuoksi. Mikäli kaatopaikka on kuitenkin suljettu 1.1.1994 jälkeen, siihen on sovellettu vuoden 1993 jätelakia. Lisäksi 1.10.1997 jälkeen suljettuihin kaatopaikkoihin on sovellettu valtioneuvoston päätöstä kaatopaikoista (861/1997). Nämä säädökset ovat sisältäneet määräyksiä kaatopaikkatoiminnan päättymisen jälkeisistä velvoitteista, joiden noudattamatta jättäminen voi vaikuttaa mahdollisuuteen saada avustusta. Luvanvaraiseksi kaatopaikkatoiminta on tullut Suomessa 16.3.1979 terveydenhoitoasetuksen (55/1979) muutoksella.

Ilmeinen kohtuuttomuus (6 § 1 momentti 2 kohta)

... 2) alueen pilaantuneisuuden selvittäminen tai puhdistaminen on muulle kuin aiheuttajalle ilmeisen kohtuutonta.

Avustuksen myöntäminen edellyttää, että vastuu alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai puhdistamisesta muodostuu alueen haltijan tai kunnan näkökulmasta ilmeisen kohtuuttomaksi.

Vastuun ilmeinen kohtuuttomuus arvioidaan kaikkien avustuksen hakijoiden kohdalla. Mikäli samaa kohdetta koskien avustusta hakee useampi taho, vastuun ilmeinen kohtuuttomuus arvioidaan jokaisen kohdalla erikseen. Avustusta voidaan myöntää yhteisöille, yrityksille ja luonnollisille henkilöillä sekä esimerkiksi myös kuolin- ja konkurssipesille.

Kohtuuttomuutta arvioitaessa voidaan tarkastella useita erilaisia seikkoja. Vaikka huomio kiinnittyy tavallisesti avustuksen hakijan taloudellisiin olosuhteisiin, on kohtuuttomuuden arviointi luonteeltaan kuitenkin tilanteen kattavampaa kokonaisuutena, jossa taloudelliset olosuhteet ovat keskeinen, mutta vain yksi tekijä. Arviointi tehdään yksittäistapauksittain ja siinä on mahdollista ottaa huomioon myös muita kuin tässä oppaassa esitettyjä seikkoja. Ensisijaisesti avustuksen hakijan tehtävänä on hakemuksessaan esittää ne seikat, tekijät ja olosuhteet, joiden perusteella hakija katsoo ilmeisen kohtuuttomuuden olevan käsillä kyseisessä tapauksessa. Lisäksi ELY-keskus voi hankkia tarpeelliseksi katsomaansa selvitystä.

Taloudellisten olosuhteiden arviointi erilaisten avustuksen hakijoiden näkökulmasta

Ilmeisen kohtuuttomuuden arviointi pyritään tekemään yhdenmukaisesti kaikkien avustuksen hakijoiden kohdalla. Hakijat voivat kuitenkin olla hyvin erityyppisiä, mikä vaikuttaa tarkasteltaviin tekijöihin etenkin hakijan taloudellisia olosuhteita arvioitaessa. Taloudellisten tekijöiden perusteella luodaan arvio avustuksen hakijan maksukyvyistä ja sitä verrataan hakijalle selvittämisestä tai puhdistamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Kunnat

Kunta voi olla ensi-, tois- tai viimesijaisessa vastuussa alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai pilaantuneen alueen puhdistamisesta. Toissijainen vastuuvollinen kunta on ollessaan pilaantuneen alueen omistaja tai haltija. Mikäli pilaantumisen aiheuttajaa tai haltijaa ei voida velvoittaa toimenpiteisiin, on kunnalla nykyisen ympäristönsuojelulain mukaan viimesijainen vastuu alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai puhdistamisesta. Vanhoissa pilaantumistapauksissa vastuu on rajoitetumpaa.

Kuntien kohdalla ilmeisen kohtuuttomuuden arviointi perustuu kokonaisarvioon kunnan taloudellisesta tilasta viimeisenä viitenä vuotena. Huomioon otetaan erityisesti kunnan vuosikate per asukas sekä verorahoitus (verotulot ja valtionosuudet) per asukas.

Suurien kuntien osalta kustannuksia voidaan harvemmin pitää kuntatalouden kokonaisuuden kannalta ilmeisen kohtuuttomina.

Yritykset ja muut yhteisöt

Yrityksen tai muun yhteisön toissijainen vastuu alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä ja puhdistamisesta voi perustua pilaantuneen alueen omistukseen, vuokraoikeuteen tai muuhun hallintaan. Kun arvioidaan ilmeistä kohtuuttomuutta yrityksen tai muun yhteisön kohdalla, huomio

kiinnittyy erityisesti yhteisön taloudelliseen tilaan ja esimerkiksi yhteisön toiminnan kannattavuutta koskeviin tietoihin. Tällä viitataan ensisijaisesti tilinpäätöstietoihin tai muihin vastaaviin, jotka tulee liittää myös avustushakemukseen. Tiedot on esitettävä kolmelta viimeiseltä tilikaudelta. Tilinpäätöksen osalta tarkastelun kohteena voivat olla esimerkiksi maksukykyisyys, vakavaraisuus, liikevaihto, tulot, omaisuus, irrotettava omaisuus, liiketulos, oma pääoma, tase, kannattavuus, maksuvalmius sekä muut vastaavat seikat.

Luonnolliset henkilöt

Kuten yritys tai muu yhteisö, luonnollinen henkilö voi olla toissijaisessa vastuussa alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai puhdistamisesta alueen omistajana tai vuokraoikeuden haltijana. Arvioitaessa ilmeistä kohtuuttomuutta taloudellisten olosuhteiden näkökulmasta otetaan huomioon esimerkiksi luonnollisen henkilön tulot, varallisuus ja velat sekä henkilökohtaiset seikat ja olosuhteet, kuten ikä, työttömyys, sairaus ja muut vastaavat elämäntilanteeseen liittyvät tekijät mukaan lukien sosiaaliset suoritusesteet. Viranomaisen on avustusasiana käsitellessään huomioitava, että kyseessä ovat arkaluontoiset ja todennäköisesti myös salassapidettävät seikat.

Ilmeistä kohtuuttomuutta arvioitaessa huomioon voidaan ottaa esimerkiksi pilaantumisen arvioitu ajankohta. Kuten aiemmin on todettu, vuosikymmeniä vanhoissa tilanteissa ei ole useinkaan mahdollista saada pilaantumisen aiheuttajaa selville tai vastuuseen. Myös pilaantumisen laatu ja laajuus voivat vaikuttaa arviointiin.

Arviointiin voi vaikuttaa muun kuin aiheuttajatahon oma toiminta ja huolimattomuus asiassa. Merkitystä voidaan antaa sille, onko muu kuin aiheuttajataho omalla huolimattomalla toiminnallaan myötävaikuttanut alueen pilaantumiseen tai onko hän ollut tietoinen alueen pilaantuneisuudesta. Toiminnan huolellisuuden näkökulmasta tarkasteltavaksi voi tulla esimerkiksi se, onko kiinteistön omistaja laiminlyönyt seurata omistamansa alueen tilaa vuokrasuhteen aikana tai sen päättyessä, vaikka hänellä olisi ollut erityinen syy perehtyä alueen tilanteeseen saatuaan tietoja vuokralaisen ympäristövelvoitteiden laiminlyönnistä. Lisäksi huolellisuutta voidaan arvioida tarkastelemalla kiinteistön vaihdantatilanteita: onko kiinteistön ostaja perehtynyt riittävän huolellisesti vaihdannan kohteena olevan alueen pilaantuneisuuteen ja sillä aiemmin harjoitettuun toimintaan.

Useat seikat voivat viitata muun kuin aiheuttajatahon tietoisuuteen alueen pilaantuneisuudesta. YSL 139 §:n mukaan maa-alueen luovuttajan tai vuokraajan on esitettävä uudelle omistajalle tai haltijalle muun muassa tiedot alueella harjoitetusta toiminnasta sekä jätteistä tai aineista, jotka saattavat aiheuttaa tai ovat aiheuttaneet maaperän tai pohjaveden pilaantumista. Kiinteistön myyjä on siten voinut vaihdannan yhteydessä kertoa kiinteistön tilasta ostajalle. Saatavilla voi olla yleistä tietoa alueen pilaantuneisuudesta; kiinteistö voi olla merkittynä MATTI-tietojärjestelmään. Mahdollista on myös, että muun kuin aiheuttajatahon oma, esimerkiksi ammatillinen tausta ja elinkeinotoiminta, on sellainen, että hän on sen perusteella tiennyt tai ainakin hänen olisi pitänyt tietää alueen mahdollisesta pilaantuneisuudesta ja sen aiheuttamista kustannusriskeistä.

Avustushakemuksen kohteena olevan kiinteistön ollessa vuokralla ja vuokranantajan hakiessa avustusta kiinnitetään huomiota paitsi vuokranantajana toimivan alueen omistajan tietoisuuteen ja huolimattomuuteen myös siihen, onko hän saanut vuokratuloa ja kuinka kauan hän on toiminut

vuokranantajana. Mikäli vuokratuloa ei ole saatu tai omistaja on ollut vuokranantajana vain lyhyen aikaa koko toiminta-ajasta, voi vastuu selvittämisestä ja puhdistamisesta olla ilmeisen kohtuutonta.

Ilmeisen kohtuuttomuuden arviointiin vaikuttaa keskeisesti se, liittyykö asiaan liiketoiminnan harjoittamista. Mikäli selvittämis- tai puhdistamishanke liittyy kiinteistön vaihdantaan tai niin sanottuun kiinteistön jalostukseen, jossa toimenpiteiden tarve perustuu kiinteistön käyttötarkoituksen muuttamiseen "herkemmäksi", kuten esimerkiksi teollisuusalueesta asuinalueeksi, ei avustusta voida lähtökohtaisesti myöntää. Ei ole ilmeisen kohtuutonta, että kiinteistön omistaja vastaa selvittämisestä tai puhdistamisesta aiheutuvista kustannuksista, mikäli kustannukset voidaan kanavoida kiinteistöjen tai asuntojen myyntihintoihin ottaen huomioon kiinteistön tuleva käyttötarkoitus. Ilmeinen kohtuuttomuus puuttuu myös tilanteissa, joissa avustusta hakee taho tai avustusta haetaan sellaisen tahon eduksi, jolle kiinteistöt, niiden omistus tai vaihdanta, ovat kaupparekisterin mukainen toimiala tai olennainen osa elinkeinotoimintaa, sillä kiinteistöt tuottavat hakijalle tuloja. Yleisen edun turvaamisen näkökulmasta avustusta ei yleensä tulisi ilman erityisiä syitä suunnata hankkeisiin, joissa avustuksen hakijana tai saajana taikka kohdealueen omistajana tai haltijana on liiketoimintaa harjoittanut tai edelleen harjoittava taho. Valtion varoin ei lähtökohtaisesti tueta yksityistä etua ja siten avustuksesta saatavan hyödyn siirtyminen liiketoiminnan tukemiseen tulisi estää.

Mikäli kustannukset saadaan perittyä pilaantumisen aiheuttajan tai muun vastuussa olevan tahon vakuutuksesta taikka avustuksen hakijalla olisi pilaantuneen kiinteistön ostajana oikeus vaatia maakaaren (540/1995) perusteella vahingonkorvausta kyseisen kiinteistön hänelle myyneeltä, ei ilmeistä kohtuuttomuutta ole käsillä.

Peruste toimenpiteille (6 § 3 momentti)

Valtionavustusta voidaan myöntää silloin, kun terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan selvittämiseksi ja hallitsemiseksi on perusteltua selvittää alueen pilaantuneisuus, arvioida puhdistustarve ja tarvittaessa puhdistaa alue.

Avustuksen myöntämisen edellytyksenä on sen lisäksi, mitä 1 ja 2 momenteissa säädetään, että pilaantuneisuuden selvittämiseksi ja puhdistamiseksi on terveyden- tai ympäristönsuojelullinen peruste. Avustuksen hakijan tulee esittää perusteen olemassaolo hakemuksessa ja sen liitteissä.

Perusteen olemassaoloon vaikuttavat ensinnäkin pilaantuneeksi epäillyn tai todetun alueen aiheuttamat riskit. Riskejä arvioidaan muun muassa tarkastelemalla haitta-aineiden laatua ja määrää sekä kulkeutumis- ja leviämismahdollisuuksia. Riskit arvioidaan alueen sen hetkisen maankäytön mukaisesti. Avustuksella ja tuettavalla hankkeella tulee olla vaikuttavuutta, mitä arvioidaan tarkastelemalla kohdealueen laajuutta ja ominaisuuksia sekä mahdollisten altistujien ja toisaalta niiden henkilöiden lukumäärää, jotka hyötyisivät hankkeesta esimerkiksi puhtaan ja käyttökelpoisen pohjaveden muodossa. Kovin pienille hankkeille avustusta ei ole tarkoituksenmukaista suunnata, sillä jokaisen hankkeen avustaminen vaatii paljon viranomaistyötä eikä pienten hankkeiden avustamista voida siten pitää kustannustehokkaana.

Kohdealueen sijainti erityisessä suojeluntarpeessa olevalla tai herkällä alueella taikka tällaisen alueen välittömässä läheisyydessä korostaa terveyden- tai ympäristönsuojelullisen perusteen

olemassaoloa ja pilaantuneisuuteen liittyviä riskejä. Erityisessä suojeluntarpeessa oleviksi alueiksi katsotaan esimerkiksi pohjavesialueet sekä luonnonsuojelullisesti arvokkaat alueet ja maisemallisesti tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaat alueet. Pohjavesialueiden suojeluntarvetta arvioidaan tarkastelemalla muun muassa pohjavesiluokitusta ja alueen tilaa sekä sitä, onko alue vedenhankintakäytössä ja kuinka merkittävää tai aktiivista käyttö on.

Avustuksen myöntämisen lähtökohtana on, että avustukselle on todellinen ja ajankohtainen tarve. Avustusta ei myönnetä, mikäli kiinteistöllä jatketaan samaa tai muuta pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa ympäristön toimintaa taikka tällaisen toiminnan aloittamista kiinteistöllä suunnitellaan.

Avustuksen myöntämisellä tulee voida varmistaa, että hanke toteutuu asianmukaisesti sekä ympäristön- ja terveydensuojelun tavoitteita toteuttaen. Mikäli hanke ilmeisesti toteutuisi suunnitellusti myös ilman avustusta, ei avustuksen myöntämiselle lähtökohtaisesti ole perusteita.

Hakijan osallistuminen (6 § 4 momentti)

Avustuksen myöntämisen ehdoksi voidaan asettaa, että hakijana oleva julkisyhteisö, yritys tai muu yhteisö taikka luonnollinen henkilö osallistuu toimeen tai sen kustannuksiin.

Avustusta myönnettäessä voidaan edellyttää, että myös hakija osallistuu selvittämisen- tai puhdistamishankkeeseen tai sen kustannuksiin eikä ainoastaan hanki hankkeelle rahoitusta muualta. Ehdolla on tarkoitus varmistaa hakijan sitoutuminen avustuksella toteutettavaan hankkeeseen.

Avustuksen hakijan on ilmoitettava oman rahoituksensa määrä avustushakemuksessa ja sen liitteissä. Pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa on mahdollista, että hakija osallistuu hankkeeseen omalla työpanoksellaan, esimerkiksi käyttämällä omaa massanvaihtoon soveltuvaa laitteistoa. Hakijan tulee esittää hakemuksessa myös arvio vastikkeettoman työn (talkootyön) arvosta. Avustushakemuksen perusteella tehtävään avustuspäätökseen kirjataan, mikä on hakijan osuus avustettavasta hankkeesta.

Viittaus valtionavustuslakiin ja asetuksenantovaltuus (6 § 5 momentti)

Valtionavustuksen hakemisesta säädetään valtionavustuslain 9 §:ssä. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä avustuksen myöntämisen edellytyksistä ja hakemukseen sisällytettävistä tiedoista ja selvityksistä.

Avustushakemusta ja sen sisältöä käsitellään tämän oppaan luvussa 10. Avustuksen myöntämisen edellytysten osalta PIMA-tukiasetus sisältää seuraavaksi käsiteltävän viittauksen Euroopan unioniin valtioneuvoston päätösten mukaisesti.

Euroopan unionin valtioneuvoston päätösten mukaiset edellytykset

Jos avustusta myönnetään taloudellista toimintaa harjoittavalle yritykselle tai muulle yhteisölle, tuen myöntämisen edellytyksistä sekä pilaantuneiden alueiden kunnostamiseen myönnettävän investointituen ja ympäristötutkimuksiin myönnettävän tuen erityisistä edellytyksistä säädetään lisäksi tiettyjen tukimuotojen toteutamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja

108 artiklan mukaisesti annetussa komission asetuksessa (EU) N:o 651/2014 (yleinen ryhmäpoikkeusasetus).

(PIMA-tukiasetus 1 § 2 momentti)

Mikäli valtionavustuksen hakija on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö, valtionavustuksen myöntämisen edellytyksiä harkittaessa on otettava huomioon Euroopan unionin valtioneuvoston sääntöjen vaatimukset ja rajoitukset avustuksen myöntämiselle. Valtioneuvoston sääntöä käsitellään myös luvussa 7.

Avustusta ei voida esimerkiksi myöntää Euroopan unionin valtiontukea koskeissa säännöksissä tarkoitetuille vaikeuksissa oleville yrityksille. Vaikeuksissa olevien yritysten ja yhteisöjen tukeminen vääristää kilpailua, sillä tällaiset tuet tyypillisesti esimerkiksi estävät tehokkaiden ja innovatiivisten kilpailijoiden pääsyn markkinoille. Tämän vuoksi Euroopan valtioneuvoston sääntöjen lähtökohtana on, että tukea ei saa myöntää vaikeuksissa oleville yrityksille. Yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 2 artiklan 18 kohdassa on määritelty täsmälliset kriteerit, joiden perusteella arvioidaan yrityksen vaikeuksissa olo. Esimerkiksi konkurssiin tai yrityssaneeraukseen asetettu yritys taikka yritys, joka täyttää lainsäädännössä vahvistetut edellytykset konkurssiin tai saneeraukseen asettamiselle, on ryhmäpoikkeusasetuksen mukaan vaikeuksissa oleva. Ryhmäpoikkeusasetuksen lisäksi vaikeuksissa oleville yrityksille myönnettävään valtiontukeen sovelletaan komission tiedonantoa ”Suuntaviivoista valtiontuesta rahoitusalan ulkopuolisten vaikeuksissa olevien yritysten pelastamiseen ja rakenneuudistukseen” (2014/C 249/01).

Yleistä ryhmäpoikkeusasetusta ei sovelleta tapauskohtaisesti tukiin tai tukiohjelmiin, joissa ei nimenomaisesti suljeta pois yksittäisen tuen maksamista yritykselle, jolle on annettu komission aikaisen päätöksen perustuva maksamaton takaisinperintämääräys. Näin ollen valtionavustusta ei voida myöntää yhteisöille, jotka eivät ole noudattaneet eräiden valtion tukea koskevien Euroopan unionin sääntöjen soveltamisesta annetun lain (300/2001) 1 §:ssä tarkoitettua tuen takaisinperintäpäätöstä. Komission päätös takaisinperinnästä on pantava Suomessa viipymättä täytäntöön takaisinperinnästä vastuussa olevan viranomaisen päätöksellä. Kyseessä on niin sanottu Deggendorf-ehto, jolla estetään yritystä maksamasta sääntöjenvastainen tuki takaisin uudella valtiontuella.

Muut huomioon otavat seikat

Avustuksen hakija voi edellä mainittujen edellytysten lisäksi tuoda esille muitakin avustuksen myöntämiseen vaikuttavia seikkoja ja Pirkanmaan ELY-keskus harkitsee, mikä on niiden merkitys asian käsittelyssä. Erityisesti otetaan huomioon esimerkiksi hakemuksessa ehdotettujen toimenpiteiden kestävyys, sillä PIMA-tukilaki velvoittaa ELY-keskusta edistämään kestävä riskienhallintaa (PIMA-tukilaki 4 § 2 momentti ja PIMA-tukiasetus 2 §). Selvittämisen ja puhdistamishankkeen kokonaishyödyt tulee maksimoida ottaen huomioon tehtävien toimenpiteiden ympäristövaikutukset sekä sosiaaliset ja taloudelliset vaikutukset. Avustettavien hankkeiden tulee toteuttaa ympäristön- ja terveydensuojelun tavoitteita sekä olla kustannustehokkaista, säästää luonnonvaroja ja minimoida haitalliset ympäristövaikutukset. Mikäli suunniteltu hanke edistää kiertotaloutta, luetaan myös tällainen seikka eduksi avustuksen myöntämistä harkittaessa.

Myös PIMA-tukilain 7 §:ssä säädetään niistä seikoista, jotka Pirkanmaan ELY-keskuksen on huomioitava harkitessaan, myönnetäänkö hankkeelle valtionavustusta. Näitä seikkoja ovat erityisesti muun osallistuvan tahon osuus toimesta tai sen kustannuksista, terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan vakavuus tai todennäköisyys ja toimen kiireellisyys sekä toimeen saadut muut julkiset varat. PIMA-tukilain 7 §:ää käsitellään tarkemmin luvussa 9.

Haettaessa avustusta pilaantuneen alueen puhdistamiseen on muistettava erityisesti, että ympäristönsuojelulain 136 §:n mukaan maaperän ja pohjaveden puhdistamisesta tulee tehdä valtion valvontaviranomaiselle eli alueelliselle ELY-keskukselle ilmoitus viimeistään 45 vuorokautta ennen puhdistamisen kannalta olennaisen työvaiheen aloittamista. Ilmoitusvelvollisuus koskee myös puhdistamisen yhteydessä kaivetun maa-aineksen hyödyntämistä kaivualueella tai poistamista toimitettavaksi muualla käsiteltäväksi. Eräissä tapauksissa puhdistamishanke voi vaatia myös ympäristöluvan hakemista.

Ilmoituksen perusteella tehtävässä ELY-keskuksen päätöksessä tai lupaviranomaisen ympäristöluvassa annetaan muun muassa määräykset puhdistamisesta ja sen tavoitteista. Määräykset vaikuttavat olennaisesti hankkeen sisältöön ja toteutukseen. Näin ollen puhdistamista koskevaa valtionavustuspäätöstä ei voida tehdä ennen kuin hankkeella on lainvoimainen päätös pilaantuneen maaperän tai pohjaveden puhdistamisesta taikka ympäristölupa. Muutoin saatettaisiin päätyä tilanteeseen, jossa valtionavustusta myönnettäisiin toimenpiteisiin, jotka eivät saisikaan valvonta- tai lupaviranomaisen hyväksyntää. Tällöin valtionavustusta ei voisi käyttää.

Yhteenveto

- Avustuksen myöntämisen edellytyksenä on, että
  - sitä haetaan pilaantuneisuuden selvittämiseen tai puhdistamiseen
  - pilaantumisen aiheuttajaa ei saada vastuuseen; pois lukien kunta, kun kyseessä vanha kaatopaikka
  - selvittäminen tai puhdistaminen on muulle taholle ilmeisen kohtuutonta; ja
  - se tarpeen terveydellisten tai ympäristönsuojelullisten syiden vuoksi (yleinen etu)
- Avustuksen hakijan ollessa taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö, tulee huomioida Euroopan unionin valtioneuvoston päätöksistä seuraavat edellytykset
- Avustuksen hakijan tulee esittää selvitystä edellytysten täyttymisestä

9 Valtionavustuksen kattavuus ja määrä sekä avustuskelpoiset kustannukset

Avustuksen kattavuus

Valtionavustus voi kattaa pilaantuneisuuden selvittämisen tai pilaantuneen alueen puhdistamisen kustannukset osaksi tai kokonaan.

(PIMA-tukilaki 7 § 1 momentti)

Avustuksen myöntäminen alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai pilaantuneen alueen puhdistamiseen on harkinnanvaraista ja perustuu valtionapuviranomaisena toimivan Pirkanmaan ELY-keskuksen kokonaisharkintaan. Pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen tilanteet vaihtelevat. Mikäli selvittämiseen tai puhdistamiseen päätetään myöntää valtionavustusta, määritellään valtionavustuspäätöksessä avustushakemuksen perusteella ne selvittämisen- tai puhdistamistoimenpiteet, joiden kustannuksia avustuksella voidaan kattaa. Avustuksen myöntäminen alueen pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen selvittämisen ensimmäiseen vaiheeseen ei välttämättä oikeuta avustukseen selvittämissivaiheen jatkotoimissa, joihin kuuluvat esimerkiksi lisätutkimukset ja puhdistusvaihtoehtojen arviointi. Uusiin toimenpiteisiin tarvitaan uusi avustushakemus. Sen sijaan aiempaan avustuspäätökseen kohdistuva muutoshakemus voi riittää tilanteissa, joissa jo tuetun toimenpiteen sisällä muuttuu jokin elementti. Avustuksen myöntäminen uuden avustushakemuksen tai muutoshakemuksen perusteella on harkinnanvaraista.

Edellä mainittu koskee myös siirtymistä selvittämissivaiheesta puhdistamissivaiheeseen ja toimenpiteitä puhdistamissivaiheen sisällä. Avustuksen myöntämisen edellytysten arvioiminen puhdistamisen osalta ei ole mahdollista ennen alueen tilan, sen pilaantuneisuuden ja puhdistamistarpeen selvittämistä. Selvittämiseen ja puhdistamiseen myönnettävät avustukset onkin tarkoituksenmukaista arvioida erikseen, sillä selvittämissivaiheessa ilmenee usein, ettei kohde ole pilaantunut tai ettei pilaantuminen edellytä riskienhallintaa.

Lähtökohtana avustuksen myöntämiselle ja sen kattavuuden arvioinnille on, että yleinen etu edellyttää toimia. Harkinnanvaraisuuden ohella avustuksen kattavuuteen vaikuttavat olennaisesti myös käytettävissä olevat määrärahat.

Avustuksen myöntämiseen ja sen määrään vaikuttavat seikat

Valtionapuviranomaisen on harkitessaan avustusta ja sen määrää otettava huomioon muun osallistuvan tahon osuus toimesta tai sen kustannuksista, terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan vakavuus tai todennäköisyys ja toimen kiireellisyys sekä toimeen saadut muut julkiset varat. Lisäksi harkinnassa on avustuksen määrää alentavana seikkana otettava huomioon kiinteistön omistajan tai haltijan taikka puhdistushankkeen toteuttajan puhdistamisesta saama taloudellinen hyöty. Avustuksen määrän harkinnassa voidaan ottaa huomioon myös toimeen soveltuva menetelmä ja sen kestävyys.

(PIMA-tukilaki 7 § 2 momentti)

PIMA-tukilain 7 §:n 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä luetellaan ne seikat, jotka Pirkanmaan ELY-keskuksen on otettava huomioon päättäessään, myönnetäänkö avustusta ja mikäli myönnetään, mikä on avustuksen määrä. Huomioon otetaan ensinnäkin muun tahon, esimerkiksi

kunnan tai yksityisen toimijan, osuus hankkeesta tai sen kustannuksista. Valtionavustuksen hakijan tulee hakemuksessaan ilmoittaa, onko hankkeelle haettu tai saatu muuta rahoitusta ja mikäli on, myös rahoituksen määrä. Merkittävä muu rahoitus vähentää valtionavustuksen tarvetta.

Keskeisiä huomioon otettavia seikkoja ovat terveydelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran tai haitan vakavuus tai todennäköisyys sekä toimenpiteiden kiireellisyys. Mitä vakavampi ja todennäköisempi vaara tai haitta on taikka mitä kiireellisempi tilanne on kyseessä, sitä suurempi on avustuksen tarve. Käytettävissä olevat määrärahat ja asiantuntijavaroitukset ovat rajallisia, joten käytännössä valtionavustus joudutaan kohdistamaan vain merkittävää riskiä, vaaraa tai haittaa omaavien alueiden selvittämisen- ja puhdistamishankkeisiin. Kiireellisyys viittaa tilanteen aiheuttamaan akuuttiin vaaraan tai haittaan. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, jos pilaantuminen uhkaa erityisessä suojelutarpeessa olevaa aluetta, kuten luonnonsuojelu- tai pohjavesialuetta, taikka vesihuoltolaitoksen raakaveden ottoa.

Samaa aluetta koskeviin toimiin voidaan saada muita julkisia varoja, kuten öljysuojarahastosta annetun lain (1406/2004) mukaista korvausta. Myös Euroopan unioni rahoittaa erilaisia ympäristöön liittyviä hankkeita. Tieto tällaisista hankkeeseen haetuista tai jo saaduista muista julkisista ja Euroopan unionin varoista on sisällytettävä avustushakemukseen. Muut samaan hankkeeseen saadut varat pääsääntöisesti vähentävät PIMA-tukilain perusteella myönnettävän valtionavustuksen määrää.

Kiinteistön omistajalle tai haltijalle taikka puhdistamishankkeen toteuttajan puhdistamisesta saama taloudellinen hyöty tulee 2 momentin 2 virkkeen mukaan huomioida avustuksen määrää alentavana seikkana.

Taloudellisen hyödyn arviointiin liittyen valtionavustuksen hakijan tulee hakemuksessaan esittää seuraavat seikat:

- 1) Selvitys siitä, aiheutuuko taloudellista hyötyä, miten ja kenelle. Mikäli hakija arvioi, ettei hankkeesta aiheudu taloudellista hyötyä, tulee tämänkin arvio perustella.
- 2) Kohdealueen alueen nykyinen ja tuleva maankäyttö.

Maankäytön muutokset voivat kertoa taloudellisen hyödyn syntyisestä. Puhdistamisen riskinarviointi ja puhdistamistarpeen arviointi tehdään nykyisen maankäytön mukaan.

- 3) Perusteltu ja luotettava arvio taloudellisen hyödyn määrästä.

Pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa hyöty syntyy tyypillisesti siitä, että kohdealueen arvo nousee pilaantuneisuuden puhdistamisen johdosta. Arvon nousua arvioitaessa verrataan kohdealueen arvoa ennen ja jälkeen suunniteltuja toimenpiteitä.

Pirkanmaan ELY-keskus harkitsee tapauskohtaisesti, millaista tasoa arviolta edellytetään. Esimerkiksi kaavoitetulla alueella toteutettavassa sekä kokoluokaltaan ja kustannuksiltaan huomattavassa hankkeessa voi hyödyn määrän arvioinnissa olla usein tarpeen käyttää asiantuntijaa, kuten auktorisoitua kiinteistöarvioijaa (AKA). Kyseessä on Keskuskauppakamarin kiinteistöarviointilautakunnan hyväksymä puolueeton asiantuntija.

Mikäli puolestaan asiantuntijan käyttö ei esimerkiksi hakijan taloudellisten olosuhteiden taikka hankkeen sijainnin ja kokoluokan vuoksi ole kohtuullista ja tarkoituksenmukaista, voi kyseeseen tulla muukin perusteltu arvio alueen arvon noususta. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, kun yksityishenkilö hakee avustusta pieneen hankkeeseen taajama-alueen ulkopuolella. Tarvittaessa Pirkanmaan ELY-keskus voi pyytää hakijaa täydentämään arviotaan, mikäli siinä on puutteita tai sen luotettavuudesta herää epäilyksiä.

Euroopan unionin valtiontukilainsäädännöstä johtuen avustusta hakevan taloudellista toimintaa harjoittavan yrityksen tai muun yhteisön on kuitenkin käytettävä aina riippumatonta asiantuntijaa esittäessään arvion alueen arvon noususta.

Erityisesti pilaantuneen alueen puhdistamishankkeissa voidaan avustuksen määrän harkinnassa ottaa huomioon myös toimeen soveltuva menetelmä tai menetelmät ja niiden kestävyys. Mahdollisuus liittyä Pirkanmaan ELY-keskukseen tehtävään edistää pilaantuneiden alueiden kestävää riskienhallintaa. Näin ollen esimerkiksi uutta ja innovatiivista, kestävyttä edistävää puhdistusmenetelmää hyödyntävälle hankkeelle voidaan myöntää enemmän avustusta kuin tavanomaisiin menetelmiin perustuville hankkeille. Tavoitteena on tukea ja kannustaa cleantech- alan jatkuvaa kehitystyötä.

Esimerkki

Avustuksen määrän harkinnassa voidaan huomioida esimerkiksi seuraavia avustusta korottavia seikkoja, kun hakijana on kunta:

- Kunnan taloudellinen tilanne mukaan lukien muun muassa taloudellinen huoltosuhde ja lainakanta sekä työllisyysaste ja työttömien osuus työvoimasta.
- Avustuksen suuri vaikuttavuus. Avustuksella voidaan vaikuttaa esimerkiksi suureen väestöpohjaan kohdistuvan riskin tai vaaran poistamiseen.
- Erityisen tai merkittävän vaaran tai riskin poistaminen. Esimerkiksi vedenottamo, asumisterveyttä tai erityisen herkkää kohdetta uhkaavan vaaran tai riskin poistaminen.
- Kunnassa on historiallisten tai paikallisten syiden vuoksi erityisen paljon selvitettäviä ja puhdistettavia kohteita suhteessa kunnan kokoon ja kunta on jo omilla toimillaan aktiivisesti poistanut kohteiden ympäristölle aiheuttamia riskejä.

Avustuksen enimmäismäärä

Valtionavustus on enintään 50 prosenttia alueen pilaantuneisuuden selvittämisen avustuskelpoisista kustannuksista ja enintään 40 prosenttia alueen puhdistamisen avustuskelpoisista kustannuksista.

Avustus voi kattaa 1 momentissa mainittuja osuuksia suuremman osan kustannuksista, jos

1) alueen pilaantumisesta uhkaa aiheutua vakavaa vaaraa terveydelle tai ympäristölle; tai

2) alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai puhdistamisesta aiheutuvat kustannukset ovat avustuksen hakijalle erityisen kohtuuttomia.

Avustus ei saa 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa ylittää avustuskelpoisten kustannusten määrää.

Taloudellista toimintaa harjoittavalle yritykselle tai muulle yhteisölle pilaantuneisuuden selvittämiseen myönnettävän avustuksen enimmäismäärästä säädetään yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen 49 artiklassa.

(PIMA-tukiasetus 4 §)

Avustuksen määrä perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan. Määrärahojen niukkuuden vuoksi kaikkiin hankkeisiin ei voida myöntää avustuksen enimmäismäärää, joka on selvittämishankkeissa 50 prosenttia avustuskelpoisista kustannuksista ja puhdistamishankkeissa 40 prosenttia avustuskelpoisista kustannuksista.

Tietyissä erityistilanteissa voidaan poiketa 50 ja 40 prosentin enimmäismäärästä. Näissä tilanteissa avustus voi kattaa jopa 100 prosenttia avustuskelpoisista kustannuksista. Enimmäismäärää on ensinnäkin mahdollista korottaa silloin, jos alueen pilaantumisesta uhkaa aiheutua vakavaa vaaraa terveydelle tai ympäristölle. Tällaisissa tilanteissa vaaditaan usein kiireellisiä toimenpiteitä. Vakavalla vaaran käsillä olon arviointiin vaikuttaa muun muassa pilaantumista aiheuttavan haitta-aineen tai haitta-aineiden ominaisuudet sekä alueen sijainti ja olosuhteet.

Vakava vaara?

- Kyseessä on nopeasti haihtuva haitta-aine alueella, jossa sille altistuu suuri määrä ihmisiä
- Pilaantuneisuus uhkaa erityisessä suojelutarpeessa olevaa aluetta, kuten luonnonsuojelualuetta, ja haitta-aineiden kulkeutumisella olisi sille laaja-alaisia vaikutuksia
- Pilaantuminen uhkaa vedenhankintakäytössä olevaa pohjavesialuetta tai jo ennestään huonossa tilassa olevaa pohjavesialuetta
- Kohde saa käytössä olevassa riskinarviointiohjelmassa korkeat riskipisteet. Esimerkiksi Maaperä kuntoon -ohjelmassa selvittettäviä kohteita arvioidaan ja pisteytetään ohjelmallisesti niin sanotulla TUOPPI-mallilla toimialaan ja sijaintiriskiä perustuen. TUOPPI-mallissa korkein riskiluokka on A (kiireellisesti tutkittavat).

Toiseksi avustuksen enimmäismäärää voidaan korottaa silloin, jos alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä tai puhdistamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat avustuksen hakijalle erityisen kohtuuttomia. Arviossa otetaan huomioon hakijan taloudellinen tilanne suhteessa selvittämisestä tai puhdistamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Mikäli avustuksen saajana on taloudellista toimintaa harjoittava yritys tai muu yhteisö, koskevat avustuksen enimmäismääriä myös yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen säännökset. Ryhmäpoikkeusasetuksen perusteella alueiden puhdistamiseen myönnettävän investointituen tuki-intensiteetti voi olla enintään 100 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista. Sen sijaan selvittämisvaiheeseen myönnettävän tuen tuki-intensiteetti saa olla enintään 50 prosenttia tukikelpoisista kustannuksista. Pienten yritysten kohdalla tuen enimmäismäärää voidaan kuitenkin korottaa 20 prosenttiyksikköä ja keskusurten yritysten kohdalla 10 prosenttiyksikköä.

Valtionavustus ei saa yhdessä muiden julkisten tukien kanssa ylittää Euroopan unionin tai Suomen lainsäädännössä säädettyä valtionavustuksen tai muun julkisen tuen enimmäismäärää.

Avustuskelpoiset kustannukset

Avustuskelpoisia kustannuksia ovat pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistustarpeen suunnittelu-, tutkimus-, arviointi ja raportointikustannukset ja pilaantuneen alueen puhdistamiskustannukset sekä niihin liittyvät tarpeelliset muut kustannukset.

(PIMA-tukilaki 9 § 1 momentti)

PIMA-tukilaissa on säädetty joustavasti avustuskelpoisista kustannuksista. Avustuskelpoisia ovat ensinnäkin alueen pilaantuneisuuden selvittämisestä ja pilaantuneen alueen puhdistamisesta aiheutuvat kustannukset. Erikseen avustuskelpoisiksi on mainittu tarvittavan toimen suunnittelu-, tutkimus-, arviointi- ja raportointikustannukset. Lisäksi avustuskelpoisiin kustannuksiin kuuluvat toimiin liittyvät muut tarpeelliset kustannukset, joiden sisältöä ei ole tarkemmin määritelty. Tällaisia kustannuksia voivat olla muun muassa julkisten hankintojen menettelyn aiheuttamat kustannukset, näytteenotto- ja analyysikustannukset sekä tarvikkeiden, varusteiden ja työvälineiden aiheuttamat kustannukset. Myös erityisesti selvittämisen tai puhdistamishanketta varten palkattujen työntekijöiden henkilöstökustannukset voivat olla avustuskelpoisia muita kustannuksia. Avustuskelpoisiksi voidaan joissakin tapauksissa katsoa myös jätteiden asianmukaista käsittelyä koskevat kulut. Jätteiden käsittelyn tulee tällöin liittyä olennaisena osana alueen puhdistamiseen. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun jätteistä aiheutuu lain 2 §:ssä tarkoitettu vaara tai haitta terveydelle tai ympäristölle.

Avustuskelpoisia kustannuksia eivät ole verot tai veronluonteiset maksut. Arvonlisävero voidaan hyväksyä avustuskelpoiseksi kustannukseksi vain, mikäli se jää avustuksen saajan lopullisesti maksettavaksi. Avustusta haettaessa tulee toimittaa selvitys hakijan arvonlisäverovelvollisuudesta. Avustusta ei myönnetä kustannuksiin, jotka aiheutuvat hakijalle tämän hankkiessa Pirkanmaan ELY-keskukselta PIMA-tukilain 8 §:n mukaisia asiantuntijapalveluita.

Pääsääntöisesti avustuskelpoisia kustannuksia ovat hakemuksen jättämisen jälkeen syntyneet kustannukset. Taloudellista toimintaa harjoittavien yritysten tai muiden yhteisöjen osalta tätä on edellytetty nimenomaisesti yleisessä ryhmäpoikkeusasetuksessa (ks. luku 7). Esimerkiksi tuen myöntämistä erilaisiin hakemusta edeltäviin valmisteleviin toimenpiteisiin on kuitenkin pidetty ryhmäpoikkeusasetuksen puitteissa mahdollisena, kun kyseessä ei ole varsinainen toimien aloittaminen. PIMA-tukilain mukaisia tilanteita ajatellen tällainen valmisteleva toimenpide voi olla muun muassa alueen tilaa koskeva esiselvitys, jota tarvitaan avustushakemuksen laatimiseksi.

Näin ollen Pirkanmaan ELY-keskus voi harkintansa mukaan myöntää avustusta myös kustannuksiin, jotka aiheutuneet ennen hakemuksen tekemistä. Koska avustuksiin käytettävissä olevat määrärahat ovat rajalliset ja ne tulee kohdistaa ympäristön- ja terveydensuojelun kannalta merkityksellisimpiin ja vaikuttavimpiin toimenpiteisiin voidaan harkinnassa esimerkiksi arvioida, onko toimenpide ollut tarpeellinen kattavan ja riittävän avustushakemuksen tekemiseksi. Lisäksi arvioidaan sitä, kuinka merkittäviä kustannukset ovat suhteessa hakemuksen kohteena olevan hankkeen kokonaiskustannuksiin ja hakijan taloudellisiin olosuhteisiin.

Avustuskelpoisia kustannuksia voivat olla myös sellaiset rakennuksiin, rakennelmiin tai rakenteisiin liittyvien toimien kustannukset, jotka ovat välttämättömiä pilaantuneisuuden selvittämisen tai puhdistustoimien toteuttamisen kannalta.

(PIMA-tukilaki 9 § 2 momentti)

Avustuksella voidaan kattaa erilaisia rakennuksiin, rakennelmiin tai rakenteisiin liittyviä kustannuksia, kuten rakennuksen tai rakennelman purkamisesta aiheutuvia kustannuksia. Edellytyksenä on kuitenkin, että purkaminen tai muu rakennukseen liittyvä toimenpide on hankkeen toteutumisen kannalta välttämätön. Näin on esimerkiksi tilanteessa, jossa näytteitä tulisi ottaa tai maaperä tulisi vaihtaa rakennuksen alta.

Yhteenveto

- Avustus voi kattaa hankkeen kustannukset kokonaan tai osittain avustuksen enimmäismäärän ollessa kuitenkin lähtökohtaisesti 50 prosenttia selvittämiskustannuksista ja 40 prosenttia tutkimuskustannuksista
- Avustuksen määrää harkittaessa arvioidaan sekä avustuksen määrää korottavia ja alentavia seikkoja, jotka hakijan tulee ilmoittaa avustushakemuksessaan
- Avustuskelpoisista kustannuksista on säädetty joustavasti

10 Avustusprosessi

(Täydennetään kuviolla avustusprosessista.)

Avustushakemus

Avustuksen hakijan on esitettävä asian arvioimiseksi ja ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot.

Avustushakemuksessa on oltava

1) tiedot alueen käyttö- ja omistushistoriasta pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädettyjen edellytysten arvioimiseksi;

2) riskiperusteisesti laadittu selvitys tai arvio alueen pilaantuneisuudesta ja puhdistustarpeesta sekä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvasta vaarasta tai haitasta;

3) selvitys tutkimusten ja puhdistamisen toteuttamistavasta, puhdistamisen tavoitteista, [ja kestävydestä] sekä toteuttamistavan aiheuttamista vaikutuksista;

4) arvio pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen kustannuksista;

5) selvitys kustannusten kohtuuttomuudesta hakijalle pilaantuneiden alueiden puhdistamisen tukemisesta annetun lain 6 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyjen edellytysten arvioimiseksi; sekä

6) selvitys hakijan oman rahoituksen määrästä, muista haetuista ja myönnettyistä julkisista tuista mukaan lukien Euroopan unionin myöntämät tuet sekä hankkeelle haetusta ja myönnetystä yksityisestä rahoituksesta.

Lisäksi hakijan on osoitettava, että alueen pilaantuneisuuden selvittämisen tai puhdistamisen tarve ei aiheudu alueen maankäytön muutoksesta.

Hakijan on valtionapuviranomaisen pyynnöstä toimitettava myös muut hakemuksen ratkaisemista varten tarvittavat tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

(PIMA-tukiasetus 3 §)

Päätös valtionavustuksen myöntämisestä tehdään kirjallisen avustushakemuksen ja sen sisältämien tietojen perusteella. Valtionavustuslain 10 §:ssä säädetään avustuksen hakijan veloitteesta antaa kaikki hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot hakemuksessa, sen liitteissä tai muutoin hakemusmenettelyn yhteydessä. Säännös ei perusta valtionapuviranomaiselle yleistä tiedonsaantioikeutta, vaan hakijalta voidaan edellyttää ainoastaan hakemuksen ratkaisemisen kannalta tarpeellisia tietoja. Avustuksen hakijan tulee aktiivisesti huolehtia, että annetut tiedot ovat oikeita ja että tietoja on annettu riittävän laajasti. Hakijan on annettava yksityiskohtaiset tiedot siitä, mihin tarkoitukseen ja miten avustusta on tarkoitus käyttää. Hakijan antamista tiedoista tulee saada oikea ja riittävä kuva hankkeesta ja toiminnasta, johon avustusta haetaan sekä avustuksen tarpeellisuudesta. Ennen avustushakemuksen jättämistä on suositeltavaa olla yhteydessä Pirkanmaan ELY-keskukseen hakemista koskevan tarkemman ohjauksen saamiseksi.

PIMA-tukiasetuksen 3 §:ssä luetellaan tiedot ja selvitykset, jotka avustushakemuksen tulee sisältää. Hakemuksessa tulee ensinnäkin esittää tiedot alueen käyttö- ja omistushistoriasta. Historiaselvityksen perusteella Pirkanmaan ELY-keskuksen tulee voida arvioida, ettei hakija ole pilaantumisen aiheuttaja ja että kyseessä on niin sanottu isännätön kohde, jossa aiheuttajaa ei saada selville tai ei tavoiteta taikka aiheuttaja ei kykene vastaamaan toimenpiteiden kustannuksista.

Toiseksi hakijan tulee esittää selvitys tai arvio alueen pilaantuneisuudesta ja puhdistamistarpeesta sekä terveydelle tai ympäristölle aiheutuvasta vaarasta tai haitasta. Arvio pilaantuneisuudesta tulee kyseeseen tilanteissa, joissa selvitystyöhön ei ole vielä ryhdytty, vaan selvityksen laatiminen on avustushakemuksen kohteena. Maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen selvityksen tai arvioinnin tulee perustua valtioneuvoston asetukseen maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arvioinnista (214/2007). Ilman asiakirjaa, jossa on riskiperusteisesti arvioitu alueen selvittämisen- tai puhdistamistarve, avustusta ei voida myöntää.

Hakemuksen yhteydessä tulee esittää hankkeen yksityiskohtaisempi suunnitelma, joka sisältää selvityksen tutkimusten tai puhdistamisen toteuttamistavasta, hankkeen tavoitteista ja vaikutuksista sekä puhdistamistoimenpiteiden kestävydestä. Näiden seikkojen perusteella Pirkanmaan ELY-keskus arvioi hankkeen riskienhallinnan kestävyttä PIMA-tukilain 4 §:n 2 momentin ja PIMA-tukiasetuksen 2 §:n mukaisesti. Lisäksi hakijan tulisi esittää arvio toimenpiteiden aiheuttamista kustannuksista sekä selvitystä kustannusten kohtuuttomuudesta hakijalle. Hakemuksen yhteydessä on ilmoitettava myös hankkeen rahoitukseen liittyvät tiedot eli hakijan oma rahoitusosuus sekä muilta julkisilta ja yksityisiltä tahoilta haettu tai saatu rahoitus ja tuet määrineen kuluva ja kahden edellisen verovuoden ajalta.

PIMA-tukilain mukainen avustus on tarkoitettu vain tilanteisiin, joissa selvitys- ja puhdistamistoimenpiteet ovat tarpeen ja perusteltuja terveys- tai ympäristövaaran tai -haitan torjumiseksi tai poistamiseksi. Tarkoituksena ei ole tukea kiinteistön käyttötarkoituksen muuttamista esimerkiksi teollisuusalueesta asuinalueeksi. Siten hakijan tulee hakemuksessaan osoittaa, ettei toimenpiteiden tarve johdu maankäytön muutoksesta esimerkiksi kuvaamalla kiinteistön nykyistä käyttöä ja aiottua tulevaa käyttöä sekä kaavoitustilannetta.

Edellä mainittujen lisäksi hakijalta voidaan pyytää myös muita hankkeen tukikelpoisuuden kannalta tarpeellisia lisätietoja. Hakijana olevan taloudellista toimintaa harjoittavan yrityksen tai muun yhteisön tulee huomioida myös yleisen ryhmäpoikkeuksen asettamat sisältövaatimukset avustushakemukselle.³

Hakemuksen käsittely

PIMA-tukilain mukaisen valtionavustuksen hakuaika on jatkuva. Valtionavustushakemukset käsitellään lähtökohtaisesti niiden saapumisjärjestyksessä. Kirjallisen hakemuksen perusteella Pirkanmaan ELY-keskuksessa selvitetään, voidaanko asia ratkaista hakijan antamin tiedoin ja onko olemassa perusteet avustuksen myöntämiselle.

---

³ Ryhmäpoikkeusasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan tukihakemuksen on sisällettävä ainakin tiedot yrityksen nimestä ja koosta, kuvaus hankkeesta sekä tieto sen alkamis- ja päättymispäivästä, hankkeen sijaintitieto, luettelo hankkeen kustannuksista sekä tiedot tuen muodosta ja hankkeessa tarvittavan julkisen rahoituksen määrä.

Mikäli hakemuksesta ei ilmene kaikkia valtionavustuspäätöksen tekemisen perusteeksi tarvittavia tietoja, Pirkanmaan ELY-keskus kehottaa hakijaa täydentämään hakemustaan hallintolain 22 §:n mukaisesti ja asettaa määräajan täydennyksen tekemiselle. Mikäli hakija ei täydennykselle varatussa määräajassakaan anna riittäviä tietoja, voidaan puutteellinen hakemus jättää tutkimatta. Harkinnanvaraisissa valtionavustuksissa puutteellinen hakemus johtaa yleensä siihen, ettei haettua avustusta myönnetä. Hakijalla on mahdollisuus myös omasta aloitteestaan täydentää hakemustaan ja sen liitteitä sekä toimittaa muuta asian ratkaisemisen kannalta tarpeellista lisäselvitystä.

Avustuspäätös, sen perustelut ja muutoksenhaku

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee valtionavustuslain 11 §:ssä tarkoitetun valtionavustuspäätöksen.

Jos Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus antaa alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai puhdistamiseen 8 §:ssä tarkoitettua asiantuntijapalvelua, voidaan myös tätä koskeva tieto sisällyttää valtionavustuspäätökseen.

Muutoksenhausta säädetään valtionavustuslain 34 §:ssä.

(PIMA-tukilaki 10 §)

PIMA-tukilain mukainen valtionavustus on aina harkinnanvaraista. Avustuksen myöntäminen ratkaistaan yksittäistapauksittain tehtävillä valtionavustuspäätöksillä, jotka on perusteltava. Myönteiseen päätökseen täytyy kirjata ne perusteet, joiden vuoksi hanke ja hakija täyttävät avustuksen myöntämisen edellytykset. Lisäksi myönteisestä päätöksestä tulee ilmetä, miksi hanke on valikoitunut avustettavaksi. Koska myös avustuksen määrä on harkinnanvarainen seikka, myönteisessä päätöksessä tulee tuoda ilmi, miten tiettyyn avustuksen määrään on päädytty. Kielteinen päätös tulee perustella kertomalla, miksi tai miten hanke tai hakija eivät ole avustuskelpoisia. Muussa tapauksessa tulee esittää ne seikat, joiden vuoksi hanke ei yllä avustuskohteeksi.

Avustuspäätöksen perustietojen (esimerkiksi avustuksen saaja, käyttötarkoitus ja määrä) ja perustelujen lisäksi myönteiseen päätökseen voidaan sisällyttää erilaisia avustuksen käyttämistä ja hankkeen toteuttamista koskevia ehtoja ja määräyksiä. Yleisesti määräyksiä annetaan esimerkiksi hankkeen aikataulusta, avustuksen saajan osuudesta hankkeessa sekä hankkeen toteutumisen seurannasta ja raportoinnista. Lisäksi valtionavustuslain 13 §:n nojalla voidaan asettaa rajoituksia koskien avustuskohteen käyttöaikaa ja -tarkoitusta sekä sen hallinta- tai omistusoikeuden luovuttamista. Mikäli avustuspäätöksen antamisen yhteydessä sovitaan Pirkanmaan ELY-keskuksen antamasta asiantuntijapalvelusta, myös sitä koskeva tieto sisällytetään päätökseen.

Kaikkiin avustuspäätöksiin saa hakea muutosta valtionavustuslain 34 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Kyseinen säännös viittaa edelleen sekä hallintolakiin että lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)⁴.

---

⁴ Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019) tulee voimaan 1.1.2020 ja korvaa hallintolainkäyttölain (586/1996). Lain oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 127 §:n mukaan muualla laissa tai asetuksessa olevalla viittauksella hallintolainkäyttölakiin tai muutoksenhausta hallintoasioissa annettuun lakiin (154/1950) tarkoitetaan

Ensisijainen muutoksenhakukeino on hallintolain 7a luvun mukainen oikaisuvaatimus. Asianosainen, joka on tyytymätön Pirkanmaan ELY-keskuksen tekemään avustuspäätökseen, voi hakea päätökseen muutosta tekemällä siitä oikaisuvaatimuksen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimus tehdään kirjallisesti päätöksen tehneelle viranomaiselle ja siinä on ilmoitettava päätös, johon vaaditaan oikaisua sekä kerrottava, millaista oikaisua vaaditaan ja mitkä ovat vaatimuksen perustelut. Oikaisuvaatimuksen perusteella Pirkanmaan ELY-keskus voi muuttaa avustuspäätöstä, kumota päätöksen tai hylätä oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimukseen annetaan päätös, joka sisältää perustellun ratkaisun vaatimuksessa esitettyihin vaatimuksiin.

Vasta oikaisuvaatimuksen johdosta annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siitä hallinto-oikeuteen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti. Valitus on tehtävä kirjallisesti 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Avustuksen maksaminen

Valtionavustus maksetaan valtionavustuksen saajalle yhtenä tai useampana eränä kustannusten ajoittumisen perusteella. Valtionapuviranomainen voi päättää, että valtionavustus maksetaan toteutuneiden kustannusten perusteella sen jälkeen, kun avustuksen käytöstä on esitetty valtionapuviranomaiselle hyväksyttävä selvitys.

Valtionavustuksesta voidaan maksaa ennakkoa, jos se on valtionavustuksen käytön kannalta perusteltua sekä sen käytön valvonnan kannalta tarkoituksenmukaista.

Määrältään vähäinen ja 5 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettu valtionavustus voidaan 1 momentin estämättä maksaa myös kertasuorituksena, jos se on valtionavustuksen käytön kannalta perusteltua.

Valtionavustuksen saajan tulee antaa valtionapuviranomaiselle valtionavustuksen maksamiseksi oikeat ja riittävät tiedot.

(valtionavustuslaki 12 §)

Avustuksen maksamisesta ja maksatuspäätöksen tekemisestä vastaa PIMA-tukilain 10 a §:n mukaisesti ELY-keskusten ja TE-toimistojen yhteinen kehittämis- ja hallintokeskus eli KEHA-keskus. Avustuksen maksatusta haetaan erillisellä maksatushakemuslomakkeella. Avustus maksetaan jälkikäteen avustuksen saajan osoittamien menojen mukaan: yleensä yhdessä tai useammassa erässä. Avustuspäätöksessä määritellään avustettavan hankkeen hyväksyttävät toimenpiteet ja kustannukset sekä muut ehdot. Avustus voidaan maksaa vain näiden ehtojen mukaisesti. Lisäksi avustuksen maksaminen edellyttää, että avustuksen myöntövaiheessa olleet myöntämisedellytykset ovat edelleen olemassa maksatusvaiheessa.

Avustuksen käytön valvonta

---

tämän lain voimaan tultua viittausta tähän lakiin. Näin ollen esimerkiksi valtionavustuslaissa olevat viittaukset hallintolainkäyttölakiin katsotaan viittauksiksi lakiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa.

Valtionapuviranomaisen on huolehdittava valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta hankkimalla valtionavustuksen käyttö- ja seurantatietoja sekä muita tietoja samoin kuin tekemällä tarvittaessa tarkastuksia.

(valtionavustuslaki 15 §)

PIMA-tukilain 10 a §:n perusteella sekä Pirkanmaan ELY-keskus että KEHA-keskus valvovat valtionavustuksen käyttöä. Valtionavustuksen saajalle on valtionavustuslain 14 §:ssä asetettu velvollisuus antaa valtionavustuspäätöksen ehtojen noudattamisen valvomiseksi oikeat ja riittävät tiedot ja nämä tiedot ovat valvonnan perustana. Lisäksi valvonnassa voidaan hyödyntää avustuksen saajalta saatuja tietoja todentavia muita tietoja, kuten avustuksen saajan tilintarkastajan antamaa lausumaa valtionavustuksen käytöstä, saajan taloutta ja toimintaa yleensä koskevia tilintarkastuskertomuksia sekä muilta viranomaisilta ja muista mahdollisista eri tietolähteistä saatuja tietoja.

Valvonnan on oltava asianmukaista ja riittävää. Valvonnan asianmukaisuudella tarkoitetaan, että valvonnan avulla saadaan kohtuullinen varmuus valtionavustuksen käytöstä oikealla tavalla ja varmistetaan oikeat ja riittävät tiedot valtionavustuksen käytöstä ja sen tuloksellisuudesta. Asianmukaisessa valvonnassa siitä valtionapuviranomaiselle aiheutuvat kustannukset ovat järkevässä suhteessa valtionavustukseen liittyviin taloudellisiin riskeihin.

Käytännössä valvonta toteutetaan Pirkanmaan ELY-keskuksen osalta siten, että ELY-keskus nimeää hankkeelle valvonnasta vastaavan henkilön. ELY-keskukselle kuuluu esimerkiksi avustuspäätöksen valvonta, pääosa hankkeen aikaisesta valvonnasta sekä sellainen valvonta, johon vaaditaan pilaantuneiden alueiden erityisasiantuntemusta. Siten ELY-keskuksen valvoja seuraa hankkeen edistymistä avustuspäätöksen, hankesuunnitelman ja muiden hanketta määrittelevien asiakirjojen mukaisesti. Avustuksen saajan tulee kutsua valvoja hanketta ohjaavan ryhmän kokouksiin ja sen pöytäkirjat tulee toimittaa hänelle tiedoksi.

Pirkanmaan ELY-keskuksen valvonnan merkitys korostuu erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa valtionavustuspäätöksen tavoitteet uhkaavat jäädä toteutumatta. Tällöin hankkeen kustannukset eivät ole maksatuskelpoisia. KEHA-keskuksen valvonta puolestaan tapahtuu pääasiassa maksatuksen yhteydessä jälkivalvontana. Se kohdistuu maksatuspäätökseen sekä maksatukseen liittyviin teknisiin seikkoihin, esimerkiksi tositteiden asianmukaisuuteen. Valvontaan kuuluu siten myös hankkeen kirjanpidon seuranta ja hankkeen kirjanpidon tulee olla eriytetty avustuksen saajan muusta kirjanpidosta. Avustuksen saajan tulee säilyttää tiloissaan tai lukuunsa kirjanpito, yksittäiset tositteet sekä muut vastaavat hankkeen dokumentit.

Viranomaisilla on valtionavustuslain 16 §:n mukaisesti oikeus suorittaa valtionavustuksen maksamisessa ja käytön valvonnassa tarpeellisia valtionavustuksen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Tarkastuksen voi Pirkanmaan ELY-keskuksen tai KEHA-keskuksen valtuuttamana suorittaa myös toinen viranomainen tai ulkopuolinen tilintarkastaja. Tarkastusoikeus on toissijainen valvontakeino, joka on tarkoitettu täydentämään ongelmatilanteissa muita valvonnan selvityskkeinoja.

[Valtionavustusasiakirjojen julkisuus](#)

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, julkisuuslaki) mukaan viranomaisen asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Viranomaiselle jätetyt valtionavustusasiakirjat, kuten valtionavustushakemus liitteineen, ovat julkisuuslaissa tarkoitettuja viranomaisen asiakirjoja. Viranomaiselle toimitetut valtionavustusasiakirjat tulevat julkisiksi, kun viranomaisen on ne saanut. Myös esimerkiksi viranomaisen tekemä valtionavustuspäätös on viranomaisen asiakirja ja se tulee julkiseksi, kun päätös on allekirjoitettu tai sitä vastaavalla tavalla varmennettu.

Julkiseen asiakirjaan voi sisältyä yksittäisiä salassa pidettäviä tietoja. Valtionavustuksen hakijan tulee ilmoittaa yksiselitteisesti, mikäli hakemukseen tai sen liitteisiin sisältyy salassa pidettäviä tietoja sekä julkisuuslain tai muun lainsäädännön mukaiset perusteet salassa pitämiselle. Salassa pidettävä on esimerkiksi tieto valtion, kunnan, muun julkisyhteisön tai muun yhteisön liikesalaisuudesta.

Maksatuksen keskeyttäminen sekä avustuksen palauttaminen ja takaisinperintä

Valtionapuviranomainen voi päätöksellään määrätä valtionavustuksen maksamisen keskeyttäväksi, jos:

1) on perusteltua aihetta epäillä, että valtionavustuksen saaja ei menettele 12 §:n 4 momentissa taikka 13 tai 14 §:ssä tarkoitettulla tavalla;

2) ne perusteet, joilla valtionavustus on myönnetty, ovat olennaisesti muuttuneet; taikka

3) Euroopan yhteisön lainsäädännössä edellytetään maksamisen keskeyttämistä.

(valtionavustuslaki 19 §)

KEHA-keskus voi tarvittaessa päätöksellään määrätä valtionavustuksen maksamisen keskeyttämisestä. Kyseessä on väliaikainen toimi, jonka avulla myönnetyn valtionavustuksen maksaminen saadaan keskeyttää asian tarkemman selvittämisen ajaksi. Selvittämisen jälkeen tehdään päätös maksatuksen jatkamisesta tai valtionavustuksen maksamisen lopettamisesta ja takaisinperinnästä. Keskeyttäminen on mahdollista vain laissa säädettyjen edellytysten täytyessä.

Avustuksen palauttamisesta ja takaisinperinnästä säädetään valtionavustuslain 5 luvussa.

(PIMA-tukilaki 11 §)

Valtionavustuslain 5 luku sisältää 11 pykälää, joissa säädetään valtionavustuksen palauttamisesta ja takaisinperinnästä sekä muista näihin liittyvistä seikoista, kuten takaisin maksattavalle määrälle kertyvästä viivästyskorosta, kohtuullistamisesta ja takaisinperinnän määräajasta.

Valtionavustuksen saajalla on velvoite ryhtyä oma-aloitteisesti toimenpiteisiin perusteettomasti saamansa etuuden palauttamiseksi. Palautettava on virheellisesti, liikaa tai muutoin ilmeisen perusteetta saatu valtionavustus tai sen osa, sekä avustus tai sen osa, jos sitä ei voida käyttää valtionavustuspäätöksessä edellytetyllä tavalla. Virheellisesti tai liikaa saatua valtioavustusta on suoritus, joka teknisen virheen vuoksi maksetaan perusteetta tai liian suurena. Valtionavustus on saatu muutoin ilmeisen perusteettomasti, jos valtionavustuksen saaja ei täytä lainsäädännössä määriteltyjä valtionavustuksen myöntämisen edellytyksiä. Palautuksen saa jättää tekemättä, jos palautettava määrä on enintään 100 euroa.

PIMA-tukilain 10 a §:n mukaan KEHA-keskus vastaa valtionavustuksen takaisinperinnästä. Viranomaisella voi olla joko velvollisuus takaisinperintään tai takaisinperintä voi olla viranomaisen tapauskohtaisen harkinnan varassa (valtionavustuslaki 21 ja 22 §:t). Mikäli valtionavustuksen saaja menettelee olennaisesti virheellisellä tai vilpillisellä tavalla, viranomaisen on määrättävä valtionavustuksen maksaminen lopetettavaksi ja jo maksettu avustus perittäväksi takaisin (valtionavustuslaki 21 §). Esimerkiksi selvittämis- tai puhdistamishankkeesta seuraavan taloudellisen hyödyn ilmoittaminen tahallisesti väärin voi johtaa valtionavustuksen pakolliseen takaisinperintään.

Valtionavustuksen harkinnanvaraisessa takaisinperinnässä on kyse sellaisista olosuhteiden muutoksista sekä saajan menettelyistä, joista ei järjestelmällisesti seuraa valtionavustuksen maksamisen lopettaminen ja takaisinperintä (valtionavustuslaki 22 §). Tällaisissa tilanteissa viranomaisen voi harkita, lopetetaanko valtionavustuksen maksaminen ja perintäänkö maksettu valtionavustus takaisin valtionavustuksen saajan virheellisen menettelyn taikka valtionavustuksen käyttöön vaikuttavan olosuhteiden muutoksen, kuten ulosoton tai konkurssin, johdosta.

Maksatuksen keskeyttämisestä ja takaisinperinnästä tehdään perusteltu ja muutoksenhakukelpoinen päätös. Muutosta haetaan valtionavustuslain 34 §:n mukaisesti.

Yhteenveto

- Avustusta haettaessa on esitettävä lainsäädännössä määrätty ja muut hakemuksen ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot
- Avustusten haku on jatkuva
- Pirkanmaan ELY-keskus tekee perustellun ja muutoksenhakukelpoisen valtionavustuspäätöksen
- Avustuksen maksatusta haetaan erikseen KEHA-keskukselta
- Pirkanmaan ELY-keskuksen ja KEHA-keskus valvovat avustuksen käyttöä
- Mikäli avustuksen saaja ei noudata avustuspäätöstä tai valtionavustuslakia, voidaan maksatus keskeyttää ja avustus periä takaisin

11 Selvittämis- ja puhdistamistyön hankinta

Hankintalainsäädännön noudattaminen

Alueen pilaantuneisuuden selvittämis- tai pilaantuneen alueen puhdistamistyön konkreettinen toteutus hankitaan lähes aina kilpailuilta markkinoilta. Myönnettäessä hankkeeseen valtionavustusta, hankinnasta vastaa avustuksen saaja. Kun selvittämisen tai puhdistamisen järjestää Pirkanmaan ELY-keskus, toimii ELY-keskus myös hankintaorganisaationa.

Valtion avustuksella tehtäviin hankintoihin sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, hankintalaki) siltä osin kuin hankinnat kuuluvat mainitun lain piiriin. Valtionavustuksen saajan tulee selvittää ja ottaa toiminnassaan huomioon velvollisuutensa noudattaa voimassa olevaa hankintalainsäädäntöä. Hankintalakia sovelletaan lain tarkoittamien hankintayksikköjen tekemiin hankintoihin. Hankintayksiköjä ovat hankintalain 5 §:n mukaan esimerkiksi valtion, kuntien ja kuntayhtymien viranomaiset sekä valtion liikelaitokset ja tietyin edellytyksin julkisoikeudelliset laitokset. Hankintayksikkönä pidetään myös mitä tahansa muuta hankinnan tekijää, kuten yritystä, yhdistystä tai luonnollista henkilöä, jos se on saanut hankinnan tekemistä varten tukea yli puolet hankinnan arvosta edellä mainitulta hankintayksiköltä.

Hankintalainsäädännön soveltamisalaa määritettäessä tulee hankintayksikön käsitteen lisäksi ottaa erityisesti huomioon hankinnoille säädetyt kynnsarvot sekä soveltamisalapoikkeukset. Hankintalainsäädännön noudattamiseen velvollisen valtionavustuksen saajan tulee kilpailuttaa selvittämis- ja puhdistamispalvelujen hankinnat hankintalain menettelysäännösten mukaisesti.

Mikäli avustuksen saaja arvioi, ettei sen tarvitse noudattaa hankintalainsäädäntöä, on kaikissa hankinnoissa kuitenkin noudatettava julkisten hankintojen yleisiä periaatteita (tasapuolisuus, syrjimättömyys, avoimuus ja suhteellisuus) sekä muuta soveltuvaa lainsäädäntöä.

Velvollisuudesta noudattaa hankintalainsäädäntöä sekä julkisten hankintojen yleisiä periaatteita ja muuta soveltuvaa lainsäädäntöä määrätään myönteisessä valtionavustuspäätöksessä.

Hankintojen erityispiirteet selvittämis- ja puhdistamishankkeissa

Alueiden pilaantuneisuuden selvittämiseen ja pilaantuneiden alueiden puhdistamiseen tähtäävien hankkeiden hankintaan liittyy useita erityispiirteitä. Keskeiset erityispiirteet liittyvät muun muassa hankkeiden erilaisuuteen ja monivaiheisuuteen sekä viranomaisten ja muiden toimijoiden, kuten konsulttien ja urakoitsijoiden, rooliin hankkeissa. Tämän alaluvun tarkoituksena on nostaa esimerkinomaisesti esille joitakin seikkoja, joihin on syytä kiinnittää huomiota hankittaessa selvittämis- tai puhdistamistyötä.⁵

Pilaantunutta aluetta koskeva hanke alkaa pilaantuneisuuden, sen laadun ja laajuuden, selvittämisellä. Yksinkertaisissa ja selkeissä tilanteissa selvitysvaihe on nopea ja edullinen suhteessa puhdistamiseen. Kokonaisuuden kannalta selvitysvaihe on kuitenkin ratkaiseva, sillä sen perusteella määritetään, onko aluetta ylipäätään tarve puhdistaa, ja jos on, puhdistamisen tavoitteet, käytettävät menetelmät ja kustannukset. Erityisiä selvitysvaiheen haasteita voivat olla

⁵ Aiheesta lisää ks. Pilaantuneen maa-alueen kunnostushankkeen tilaaminen. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2016.

esimerkiksi alueen ja pilaantumisen historian sekä alueen vesiolosuhteiden ja haitta-aineiden kulkeutumisen selvittäminen. Etenkin vesiolosuhteita ja haitta-aineiden kulkeutumista selvitetessä on kyettävä huomioimaan useita muuttuviakin tekijöitä, kuten erilaiset maalajit ja niiden vaihtelu alueella sekä erilaiset alueella virtaavat vedet (hulevesi, pintavesi, orsivesi ja pohjavesi) ja mahdollisesti myös uusi satava vesi. Edellä mainittujen seikkojen ohella haastavaa voi olla soveltuvien puhdistusmenetelmien vertailu ja valinta. Siten selvityksien hankintaan ja ohjaamiseen sekä ne toteuttavan toimijan asiantuntemukseen ja osaamiseen on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Mikäli puhdistushankkeen hankinta tulee kilpailuttaa hankintalain mukaisesti, on puhdistusmenetelmän luonteeseen kiinnitettävä huomiota. Kyseessä voi olla valitusta menetelmästä riippuen joko palveluhankinta, rakennusurakka tai molemmat. Tämä puolestaan vaikuttaa esimerkiksi hankintailmoituksessa ja tarjouspyynnössä olevien CPV-koodien⁶ valintaan sekä noudatettaviin kynnysarvoihin ja käytettävään hankintamenettelyyn. Oikeiden koodien ja menettelyiden käyttäminen on keskeistä sopivimman konsultin tai urakoitsijan valinnan näkökulmasta. Mikäli hankinnassa ei ole otettu huomioon sitä, että hankkeeseen kuuluu rakennusurakaksi katsottavan massanvaihdon lisäksi myös palveluhankintana pidettyä *in-situ* – kunnostusta, voidaan päätyä tilanteeseen, jossa valitun konsultin tai urakoitsijan ammattitaito ja resurssit eivät riitäkään hankkeen toteutukseen.

Jo hankintavaiheessa on tarpeen tiedostaa, että muutokset ja yllätykset pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa ovat mahdollisia. Vaikka alueen pilaantuneisuus olisi tutkittu ja kunnostussuunnitelma laadittu asianmukaisesti, saadaan usein vielä kunnostuksen toteutusvaiheessa uutta tietoa alueesta. Uusi tieto voi puolestaan johtaa uusiin tai aiemmista suunnitelmista poikkeaviin toimenpiteisiin. Saadun lisätiedon vuoksi voidaan joutua esimerkiksi muuttamaan puhdistettavan alueen laajuutta taikka valittua menetelmää tai menetelmien yhdistelmää, jotta puhdistamisen tavoitteet voidaan edelleen saavuttaa.

Myös harkittaessa hankkeeseen käytettävissä olevia resursseja tulee ymmärtää, että pilaantuneiden alueiden selvittämis- ja puhdistamishankkeet ovat hyvin muutosalttiita. Hankkeet toteutuvat harvoin täsmälleen suunnitelmien mukaisina ja kaikkien tahojen, niin tilaajien, konsulttien, urakoitsijoiden kuin viranomaistenkin, tulee kyetä varaamaan hankkeeseen riittävät resurssit sekä varautumaan myös tarpeellisiin muutoksiin niissä. Resursseilla viitataan tässä muun muassa taloudellisiin sekä henkilöstö- ja kalustoresursseihin.

Hankkeiden monivaiheisuuden ja monipuolisuuden vuoksi niissä tarvitaan eri alojen osaajia sekä laaja-alaista osaamista ja kokemusta, mihin on syytä kiinnittää huomiota valittaessa työn toteuttavia toimijoita, kuten konsultteja ja urakoitsijoita. Hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa on osattava huomioida riskiperusteisuus, kestävyys ja kiertotalous. Keskeinen osa tuloksellista hanketta on myös viestintä. Sekä hankkeen toteuttavan konsultin tai urakoitsijan että tilaajan on huomioitava, että hanke saattaa vaikuttaa useisiin eri tahoihin, kuten kohdealueen

---

⁶ CPV on lyhenne sanoista *Common Procurement Vocabulary*, yhteinen hankintanimikkeistö. Sillä tarkoitetaan yhteisestä hankintasanastosta (CPV) annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen 2195/2002/EY mukaista viitenimikkeistöä. Nimikkeistöä käytetään hankinnan kohteen kuvaamiseen hankintailmoituksessa ja se sisältää useita tuhansia eri nimikkeitä yhdeksän numeron tarkkuudella.

naapureihin. Avoin ja ennakoiva viestintä, toimiva tiedonkulku sekä asianmukainen dokumentointi ja raportointi on varmistettava jokaisessa hankkeen vaiheessa.

Aktiivinen yhteistyö viranomaisten kanssa on keskeinen tekijä kaikissa pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa. Viranomaisen, kuten alueellisen ELY-keskuksen ja kunnan terveyden- ja ympäristönsuojelun, osallistaminen ja informointi on tarpeen huomioida hankkeen suunnittelu-, hankinta- ja kilpailutusvaiheesta lähtien. Kaikkien kilpailutukseen osallistuvien konsulttien ja urakoitsijoiden on syytä olla tietoisia hankkeen kannalta tarpeellisista viranomaispäätöksistä ja – luvista sekä olla valmiita yhteistyöhön viranomaisen kanssa. Keskeisin viranomaispäätös pilaantuneiden alueiden puhdistamishankkeissa on ympäristönsuojelulain mukainen päätös pilaantuneen maaperän tai pohjaveden puhdistamisesta, jonka tekee alueellinen ELY-keskus taikka Helsingin tai Turun ympäristönsuojeluviranomainen päätöstä hakevan ilmoituksen perusteella. Viranomainen valvoo päätöksen noudattamista ja antaa hankkeen loppuraportista lausuntonsa. Joissakin tapauksissa hanke voi vaatia ympäristöluvan.

Hankinnan suunnittelussa ja hankintaa tehtäessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että pilaantuneen alueen selvittämisen- ja puhdistamishankkeella on yhtäläisyyksiä muiden, kenties tavanomaisempien hanketyyppien, kuten maarakentamisen, kanssa. Muista hankkeista saatua hankintaosaamista kannattaa hyödyntää myös pilaantuneisiin alueisiin liittyvissä hankkeissa, joskin on erityisen tärkeää tunnistaa eri hanketyyppien eroavaisuudet ja yksilölliset ominaispiirteet. Pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa esimerkiksi käsitteet ja niiden sisältö saattavat poiketa perinteisestä maarakentamisesta, mikä on huomioitava tarjouspyyntö- ja muita hankeasiakirjoja laadittaessa sekä yleensäkin asiakirjojen käsittelyssä. Lisäksi esimerkiksi maa-aineisten lajittelu ja analysointitekniikat pilaantuneita alueita koskevissa hankkeissa ovat erilaisia verrattuna tavanomaisen maarakentamisen yhteydessä tapahtuvaan maa-aineisten lajitteluun ja analysointiin.

Työntekijöiden työturvallisuuteen ja työsuojelun laatuun tulee kiinnittää erityistä huomiota pilaantuneiden alueiden selvittämisen- ja puhdistamishankkeissa, sillä pilaantuneella alueella työskentelyyn liittyy erityinen riski altistua haitallisille aineille, esimerkiksi hengittämällä tai koskettamalla niitä.⁷ Työmaalle voi syntyä syviä kaivantoja ja erityisesti jätetäyttöalueilla maaperä voi olla epävakaa, mikä aiheuttaa loukkaantumisriskin. Ulkopuolisten pääsy työmaalle on estettävä, jotta nämä eivät yhtäältä vaaranna omaa tai toisaalta työntekijöiden turvallisuutta. Lisäksi myös haitta-aineiden kaikenlainen leviäminen työmaa-alueen ulkopuolelle on estettävä. Eräs yleinen leviämisen riskin sisältävä työvaihe on mahdollinen pilaantuneiden maa-aineisten kuljetus muualle käsiteltäväksi. Kuljetettavien massojen tulee olla huolellisesti peiteltyjä siten, etteivät haitta-aineet pääse leviämään ympäristöön. Kuljetuksista voi myös olla syytä tiedottaa sekä työmaalla että sen ulkopuolella kuljetusreitillä varrella.

---

⁷ Aiheesta lisää ks. esimerkiksi Pilaantuneen maa-alueen tutkimuksen ja kunnostuksen työsuojeluopas. Ympäristöhallinnon ohjeita 7/2006.

Muistilista PIMA-hankintaan

1. PIMA-hankkeella voi olla yhtäläisyyksiä muiden hankintojen, kuten maarakennusurakoiden hankintojen kanssa. Muista hankkeista saatua hankintaosaamista kannattaa hyödyntää, mutta ota huomioon, että PIMA-hankkeissa esimerkiksi käsitteet, kunnostusmenetelmät, työturvallisuus, maa-aineisten ominaisuudet ja lajittelu sekä analysointitekniikat saattavat poiketa perinteisestä maarakentamisesta.
2. Selvittäminen voi olla nopeaa ja edullista, mutta vaihe on ratkaisevan tärkeä, sillä sen perusteella määritellään, onko aluetta tarvetta puhdistaa sekä puhdistamisen tavoitteet ja menetelmät. Panosta siksi selvityksen hankinnassa tutkimuksen laajuuteen ja konsultin ammattitaitoon.
3. Kun valitset konsultteja ja urakoitsijoita, ota huomioon, että hankkeissa tarvitaan eri alojen osaajia, laaja-alaista haitta-aineiden ja lainsäädännön tuntemusta sekä osaamista ja kokemusta esimerkiksi maaperä- ja pohjavesigeologiasta sekä kunnostusmenetelmistä.
4. Kun kilpailutat puhdistamista, ota myös huomioon, että kyseeseen voi tulla joko palveluhankinta, rakennusurakka tai molemmat. Massanvaihto katsotaan rakennusurakaksi ja in situ -kunnostus palveluhankinnaksi. Hankinnan laatu vaikuttaa esimerkiksi CPV-koodien valintaan, kynnysarvoihin ja hankintamenettelyyn. Oikeiden koodien ja menettelyiden käyttäminen on pakollista ja auttaa valitsemaan sopivan konsultin tai urakoitsijan.
5. Muutokset ja yllätykset ovat yleisiä PIMA-hankkeissa, ja puhdistamisen laajuutta, aikataulua tai jopa kunnostusmenetelmää voidaan joutua muuttamaan puhdistamisvaiheessa karttuvan uuden tiedon pohjalta. Huomioi tämä varaamalla hankkeeseen riittävästi taloudellisia resursseja, henkilöstöä ja kalustoa.
6. Pidä alueellinen ELY-keskus sekä kunnan terveyden- ja ympäristönsuojelu ajan tasalla suunnittelu- ja hankintavaiheesta lähtien.
7. Hanke vaikuttaa usein naapureihin ja kiinnostaa laajemminkin alueen asukkaita, minkä vuoksi viestintä on keskeinen osa onnistunutta hanketta. Varmista hankkeen jokaisessa vaiheessa avoin ja ennakoiva viestintä sekä dokumentointi ja raportointi.
8. Kiinnitä huomiota työturvallisuuteen ja työsuojeluun: PIMA-hankkeisiin voi liittyvä riski altistua haitallisille aineille tai loukkaantua työmaan kaivannoissa tai työmaan sisäisessä tai ulkopuolisessa liikenteessä.

12 Alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen annettava asiantuntijapalvelu

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi hakijan pyynnöstä antaa alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen asiantuntijapalvelua.

(PIMA-tukilaki 8 §)

Valtion jätehuoltotyöjärjestelmään liittyvät tehtävät keskitettiin Pirkanmaan ELY-keskukselle vuonna 2016. Näin ollen ELY-keskukseen on kertynyt pilaantuneita alueita koskevaa erityisasiantuntemusta esimerkiksi selvittämis- ja puhdistamisprosessin vaiheista, tutkimustulosten tulkinnasta, hankkeiden toteuttamisesta sekä palvelujen hankinnasta. PIMA-tukilain 8 §:n tarkoituksena on, että tämä asiantuntemus olisi myös muiden, uuden tukilain mukaisia PIMA-hankkeita toteuttavien tahojen käytössä ja palvelua voidaan antaa vain valtionavustuksen ohella. Tarvittavat asiantuntijapalvelut voi hankkia myös muilta tahoilta.

Palvelua koskeva pyyntö

Maksullista asiantuntijapalvelua voidaan antaa ainoastaan hakijan pyynnöstä. Hakijalla viitataan tässä yhteydessä avustuksen hakijaan tai saajaan, mikäli asiantuntijapalvelua pyydetään vasta avustuspäätöksen hyväksymisen jälkeen.

Sen sijaan asiantuntijapalvelun saajana tai kohteena ei voi olla pilaantuneen alueen selvittämis- tai puhdistamistyön toteuttaja eli urakoitsija tai konsultti. Tällainen taho on ensisijaisesti sopimussuhteessa työn tilaajan (avustuksen hakijan tai saajan) kanssa eikä viranomaisen voi kohdistaa asiantuntijapalvelua välittömästi konsulttiin ilman tilaajan myötävaikutusta. Välillisesti asiantuntijapalvelu voi kuitenkin vaikuttaa myös konsulttiin: tilaaja voi esimerkiksi ohjeistaa tätä saamansa asiantuntijapalvelun perusteella. On lisäksi mahdollista, että tilaaja pyytää toimittamaan viranomaisen asiantuntijapalveluna antamat selvitykset tai muut vastaukset suoraan konsultille itsensä ohella. Asiantuntijapalvelun antamista koskevan pyynnön on kuitenkin tultava aina avustuksen hakijalta tai saajalta. Urakoitsija tai muu konsultti voi tarvittaessa avustaa tilaajaa pyynnön laatimisessa.

Maksullista asiantuntijapalvelua tulee pyytää kirjallisesti. Mikäli Pirkanmaan ELY-keskukselle toimitetusta tiedustelusta ei selkeästi ilmene, että kyseessä on asiantuntijapalvelua koskeva pyyntö, viranomaisen selvittää tiedustelun lähettäjältä, onko tämän tarkoituksena ollut esittää pyyntö asiantuntijapalvelun saamiseksi, sekä kertoa tälle asiantuntijapalveluun liittyvät muut seikat.

Sopimus palvelun antamisesta

Asiantuntijapalvelua voidaan antaa ainoastaan valtionavustuksen ohella. Siten Pirkanmaan ELY-keskus vastaa asiantuntijapalvelua koskevaan pyyntöön aikaisintaan samanaikaisesti valtionavustuspäätöksen antamisen kanssa. ELY-keskuksen vastaus on muodoltaan tarjous, jossa määritellään muun muassa, millaista asiantuntijapalvelua pyynnön perusteella voidaan asiassa tarjota sekä mikä on palvelun hinta ja ehdot. Tarjouksen antamiseksi ELY-keskus voi vielä neuvotella pyynnön esittäjän kanssa palvelun sisällöstä. Palvelua ei voida antaa, mikäli

valtionavustusta ei myönnetä tai palvelua pyydetään seikoista, jotka sisällöltään eivät kuulu asiantuntijapalvelun piiriin (ks. seuraava alaluku Palvelun sisältö).

Mikäli palvelua voidaan asiassa antaa ja palvelua pyytänyt hyväksyy ELY-keskuksen tarjouksen, tehdään palvelun antamisesta Pirkanmaan ELY-keskuksen ja asiantuntijapalvelun saajan välinen kirjallinen sopimus. Sopimuksen tarkoituksena on osaltaan erottaa asiantuntijapalvelu hallintolain ja PIMA-tukilain mukaisesta maksuttomasta neuvonnasta. Sopimus laaditaan ennen palvelun antamista ja siinä määritellään muun muassa sopimuksen osapuolet ja tavoitteet, sopimusosapuolten oikeudet, velvoitteet ja vastuut, asiantuntijapalvelun sisältö ja aikataulu, palvelun hinta ja hinnan määräytymisen perusteet sekä muut tarpeelliset ehdot.

Asiantuntijapalvelun antamisesta tehty sopimus on luonteeltaan yksityisoikeudellinen. Sitä koskevat mahdolliset riitaisuudet ratkaistaan yleisissä tuomioistuimissa, vaikka asiantuntijapalvelulla onkin liitännä julkisoikeudellisen hallintopäätöksen tekemiseen. Tieto asiantuntijapalvelua koskevasta sopimuksesta sisällytetään avustuspäätökseen, mikäli sopimus on laadittu sen yhteydessä. Avustuspäätöksen viittaus sopimukseen on kuitenkin lähinnä informatiivinen. Sopimusta ja päätöstä käsitellään erillisinä kokonaisuuksina.

Palvelun sisältö

Asiantuntijapalvelua voidaan antaa alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen ja puhdistamiseen valtionavustuksen ohella - toisin sanoen, sellaisiin hankkeisiin ja toimenpiteisiin, joihin myös valtionavustusta voitaisiin myöntää. Muutoin palvelun sisällöstä ei ole PIMA-tukilain 8 §:ssä säädetty, mutta sitä rajoittaa muu sääntely. Keskeisimmät asiantuntijapalvelua rajaavat säännökset ovat hallintolain neuvontaa koskeva 8 § ja PIMA-tukilain 4 §:n 2 momentti, jonka mukaan Pirkanmaan ELY-keskuksen tehtäviin kuuluu ohjata ja edistää lain täytäntöönpanoa ja soveltamista neuvonnalla ja ohjauksella. Näiden säännösten nojalla tapahtuva neuvonta on luonteeltaan yleistä ja maksutonta ja se eroaa PIMA-tukilain 8 §:n mukaisesta maksullisesta asiantuntijapalvelusta. Lisäksi Pirkanmaan ELY-keskuksella on valtionapuviranomaisena velvollisuus valvoa myöntämänsä valtionavustuksen käyttöä (valtionavustuslaki 15 §). Valvonta saattaa sisältää avustuksen käyttöön ja avustuspäätöksen noudattamiseen liittyvää ohjausta, joka on luonteeltaan maksutonta.

Lähtökohtaisena maksuttoman yleisen neuvonnan ja maksullisen asiantuntijapalvelun erottavana seikkana voidaan pitää neuvonnan tason yleisyyttä sekä sitä, onko neuvonnan kohteena menettelyä vai aineellisia seikkoja koskevat kysymykset. Maksutonta hallintolain 8 §:n tarkoittamaa neuvontaa on yleisluonteinen neuvonta, joka liittyy esimerkiksi menettelyihin ja hallintoasian käsittelyyn. PIMA-tukilain 4 §:n 2 momentin nojalla yleisenä maksuttomana neuvontana ja ohjauksena voidaan pitää muun muassa yleistä lain täytäntöönpanoa ja soveltamista edistävää ja siihen liittyvää neuvontaa, yleisten ja kaikkien käytettävissä olevien ohjeiden ja lomakkeiden laatimista sekä sidosryhmäyhteistyötä. Hallintolain 8 §:n ja PIMA-tukilain 4 § 2 momentin mukaiset neuvontavelvoitteet ovat toisiaan täydentäviä ja osin päällekkäisiä. Sen sijaan maksullinen asiantuntijapalvelu on tiettyä konkreettista tapausta tai hanketta koskevaksi erityisasiantuntemusta vaativaksi neuvontaa, joka liittyy esimerkiksi pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen suunnittelun, hankinnan, toteutuksen tai tarvittavien lupien sisältöihin. Tällainen neuvonta koskee siis aineellisia seikkoja.

Edellisistä on vielä erotettava valtionapuviranomaisen valvontatehtävään liittyvä ohjaus, joka kohdistuu avustuksen käyttöön sekä valtionavustuslain ja avustuspäätöksen noudattamiseen. Valtionavustuksen käytön valvonta perustuu avustuksen saajan valtionapuviranomaiselle antamiin tietoihin, valtionapuviranomaisen muilta viranomaisilta ja muista mahdollisista tietolähteistä saamiin tietoihin sekä valtionapuviranomaisen suorittamiin tarkastuksiin. Valtionapuviranomaisen valvontatehtävään liittyvä ohjaus perustuu näihin tietoihin, joten se on luonteeltaan viranomaislähtoisempää kuin muut ohjaus- ja neuvontatilanteet, joissa aloite ohjauksen tai neuvonnan saamiseksi tulee asiakkaalta. Valvonnassa ei ole kyse varsinaisesta neuvonnasta, vaan sen tarkoituksena on varmistaa, että valtionavustusta käytetään lainsäädännön ja avustuspäätöksen vaatimalla tavalla. Tarvittaessa voidaan puuttua virheelliseen toimintaan ja ohjata sitä lain ja päätöksen mukaiseksi.

Mahdollisuutta maksulliseen asiantuntijapalveluun tai maksuttomaan yleiseen neuvontaan ei ole asioissa, joissa neuvonta voi olla ongelmallista viranomaisen aseman tai asian puolueettoman ja riippumattoman käsittelyn kannalta. Pirkanmaan ELY-keskus ei siten voi esimerkiksi täyttää asian viranomaiskäsittelyyn liittyviä hakemuksia valtionavustuksen hakijan puolesta taikka antaa taktisia tai asianajollisia ohjeita. Viranomaisen aseman ja PIMA-tukilain tarkoituksen valossa ei ole myöskään mahdollista, että selvittämisen- ja puhdistamishankkeen tilaajan tehtävät siirrettäisiin asiantuntijapalveluna kokonaan Pirkanmaan ELY-keskukselle. Tällöin saatettaisiin päätyä tilanteeseen, jossa Pirkanmaan ELY-keskuksella olisi kaksoisrooli; se sekä toteuttaisi että valvoisi avustettavaa hanketta. Tilaajan tehtävien hoitaminen asiantuntijapalveluna tarkoittaisi myös tosiasiallisesti PIMA-tukilain 12 §:n mukaista järjestämistä, mikä ei olisi lain tarkoituksen mukaista. Lisäksi on huomattava, että valtionavustusta ei voida myöntää Pirkanmaan ELY-keskuksen asiantuntijapalvelusta syntyvien kustannusten kattamiseen.

Oheiseen taulukkoon on kerätty edellä mainitut neuvontatyypit ja niiden määritelmät. Lisäksi neuvontatyyppien sisältöä on pyritty havainnollistamaan erilaisin esimerkein. Esimerkit ja niiden jaottelu ovat suuntaa-antavia. Yksittäinen esimerkki voi tilanteesta riippuen kuulua myös muuhun kuin taulukossa esitettyyn neuvontatyyppiin. Pirkanmaan ELY-keskus määrittelee tapauskohtaisesti, annetaanko neuvontaa ja mikä on sen luonne.

Määritelmä	Yleisiä esimerkkejä	Konkreettisia esimerkkikysymyksiä ja -tilanteita
Hallintolain yleinen maksuton neuvonta (hallintolaki 8 §)		
Asian käsittelyyn ja menettelyihin liittyvä yleisen tason neuvonta ja ohjaus sekä vastaaminen asiakkaan asiointia, palveluja tai muita yleisiä seikkoja koskeviin tiedusteluihin.	<p>Erilaiset asian vireillepanoa, käsittelyä sekä menettelyä koskevat seikat</p> <p>Viranomaisen tulkintakäytännöt samankaltaisissa asioissa</p> <p>Asiakkaan menettelylliset oikeudet</p> <p>Asiakirjoissa olevien vaihtoehtojen merkitys asiakkaan kannalta</p> <p>Viranomaisen toteuttamat palvelut</p>	<p>Mihin mennessä valtionavustusta on haettava?</p> <p>Mikä on hakemusten käsittelyaika?</p> <p>Mitä selvityksiä hakemukseen on liitettävä?</p> <p>Millaisissa tilanteissa avustusta tyypillisesti myönnetään ja mikä on tavanomainen avustuksen määrä erilaisissa tilanteissa?</p> <p>Miten kielteiseen avustuspäätökseen voi hakea muutosta?</p> <p>Mitä tarkoitetaan avustushakemuksen kiinteistön käyttötarkoitusta koskevalla kohdalla?</p> <p>Millaista asiantuntijapalvelua Pirkanmaan ELY-keskus voi antaa puhdistamishankkeen toteuttamisvaiheessa?</p> <p>Mitä eri osapuolia puhdistamishankkeeseen kuuluu ja mitä ovat niiden roolit?</p>
PIMA-tukilain yleinen maksuton neuvonta (PIMA-tukilaki 4.2 §)		
Lain täytäntöönpanoa ja soveltamista edistävä ja niihin liittyvä yleinen neuvonta ja ohjaus.	<p>Yleisten ohjeiden, lomakkeiden ja informaatioaineiston laatiminen</p> <p>Tiedottaminen</p> <p>Sidosryhmäyhteistyö</p> <p>Palvelujen hankintaa koskevat yleiset seikat</p>	<p>Miten ja mistä saamme osaavaa asiantuntemusta hankkeeseemme (puhdistamisen suunnittelu, kilpailutusasiakirjat, valvonta jne.)?</p> <p>Selvittämisvaiheessa saatujen tietojen siirto puhdistamisvaiheeseen, kun Pirkanmaan ELY-keskus on järjestänyt selvittämisvaiheen</p>
Maksullinen asiantuntijapalvelu (PIMA-tukilaki 8 §)		
Konkreettiseen yksittäistapaukseen ja	Yksittäisen hankkeen suunnitteluun,	Millaisia jatkotutkimuksia hankkeessamme tarvitaan?

<p>hankkeeseen liittyvä erityisasiantuntemusta vaativa neuvonta ja ohjaus. Aineelliset seikat.</p>	<p>toteutukseen ja hankintaan liittyvät seikat</p> <p>Tarvittaviin lupiin liittyvät sisällölliset seikat</p> <p>Selvittämisen tai puhdistamisen tilaajan rooliin liittyvät seikat</p>	<p>Miten hankkeemme tutkimustuloksia tulisi tulkita ja mikä olisi niiden perusteella sopiva puhdistusmenetelmä alueella?</p> <p>Avustaminen projektisuunnitelman, konsulttisopimuksen ja muiden vastaavien asiakirjojen laadinnassa</p> <p>Avustaminen ympäristöasiantuntijan sekä muiden konsulttien ja urakoitsijoiden kilpailuttamisessa, hankinta-asiakirjojen valmistelussa sekä näiden työn ohjauksessa ja valvonnassa</p>
<p>Valtionavustuksen valvonta (valtionavustuslaki 15 §)</p>		
<p>Valtionapuviranomaisen valvontatehtävä ja siihen mahdollisesti liittyvä ohjaus. Yleensä viranomaislähtöistä.</p>	<p>Valtionavustuslainsäädännön ja avustuspäätöksen noudattamista koskevat seikat</p> <p>Valtionavustuksen käyttöä, seurantaa ja tuloksellisuutta koskevat seikat</p>	<p>Maksettavaksi haetaan kustannuksia, joita avustuspäätöksessä ei ole hyväksytty</p> <p>Miten toimimme, kun hanke ei valmistu avustuspäätöksessä määrätyssä ajassa?</p>
<p>Tilanteet, joissa ei ole mahdollista antaa asiantuntijapalvelua tai muutakaan neuvontaa</p>		
<p>Viranomaisen aseman tai PIMA-tukilain kannalta ongelmallinen ohjaus ja neuvonta.</p>	<p>Asianajollisten tai taktisten ohjeiden antaminen taikka asiakkaan avustajan tai konsultin tehtävät</p> <p>Hakemuksen tai muiden asiakirjojen laatiminen asiakkaan puolesta, mikäli asia tulee Pirkanmaan ELY-keskuksen käsiteltäväksi</p> <p>Selvittämis- tai puhdistamishankkeen tilaajan tehtävien siirtäminen kokonaisuudessaan ELY-keskukselle</p>	<p>Miten meidän tilanteessamme olisi syytä täyttää avustuksen myöntämisen perusteluja koskeva kohta?</p> <p>Mikä taho on paras toteuttaja hankkeellemme?</p>

Palvelun maksullisuus

Palvelun maksullisuudesta säädetään valtion maksuperustelaissa (150/1992).

(PIMA-tukilaki 8 §)

Asiantuntijapalvelu on luonteeltaan erikseen laskutettavaa palvelua. Palvelun maksullisuus perustuu valtion maksuperustelakiin (150/1992) ja valtioneuvoston asetukseen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten, työ- ja elinkeinotoimistojen sekä kehittämis- ja hallintokeskuksen maksullisista suoritteista vuosina 2019 ja 2020 (1372/2018). Edellä mainitun asetuksen 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ulkopuolisille annettavat palvelut, joihin myös PIMA-tukilain mukainen asiantuntijapalvelu kuuluu, hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein. Liiketaloudellisten suoritteiden hinnoista päättää valtion maksuperustelain nojalla asianomainen viranomainen. Pääsääntöisesti vuosittain laadittava ELY-keskuksia, TE-toimistoja ja KEHA-keskusta koskeva hinnasto perustuu tuntiveloitukseen ja asiantuntijoiden tuntipalkoissa on käytetty ELY-keskusten palkkausjärjestelmän mukaisten palkkojen keskiarvoja tietyissä palkkaryhmissä.

Yhteenveto

- Valtionavustuksen ohella voidaan Pirkanmaan ELY-keskus voi antaa hankkeeseen pyynnöstä maksullista asiantuntijapalvelua
- Palvelun sisältö määrittyy pyynnön mukaan, mutta sitä rajaa muu sääntely
- Pirkanmaan ELY-keskus laatii palvelun antamisesta lausunnon ja palvelua koskevista seikoista sovitaan ELY-keskuksen ja palvelun saajan välisessä sopimuksessa
- Palvelun maksullisuus perustuu valtion maksuperustesääntelyyn ja se hinnoitellaan liiketaloudellisin perustein

13 Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja pilaantuneen alueen puhdistamisen järjestäminen

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen rooli

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus voi kustannuksellaan järjestää alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen, jos 6 §:ssä valtioneuvoston myöntämälle säädetyt edellytykset täyttyvät.

(PIMA-tukilaki 12 § 1 momentti)

Valtioneuvostonjärjestelmän ja asiantuntijapalvelun lisäksi alueiden pilaantuneisuuden selvittämistä ja pilaantuneiden alueiden puhdistamista tuetaan toteuttamalla hankkeita valtion varoin. PIMA-tukilaissa tästä käytetään termiä "järjestäminen" ja sillä on keskeinen merkitys PIMA-strategian ja Maaperä kuntoon -ohjelman suunnitelmallisessa toimeenpanossa. Järjestämisestä, sen edellytysten täyttymisestä sekä muista siihen liittyvistä seikoista päättää Pirkanmaan ELY-keskus. Järjestämistehtävässä ei ole kyse valtionapuviranomaisen tehtävästä. Kuten valtioneuvoston myöntäminen, myös järjestäminen on harkinnanvaraista, eikä ELY-keskus ole velvoitettu järjestämään selvittämistä tai puhdistamishanketta, vaikka laissa sille asetetut edellytykset täyttyisivätkin.

Järjestäminen toteutetaan kokonaisuudessaan valtion varoin. Hankkeen kustannukset maksetaan ympäristöministeriön toimintaan osoittamista määrärahoista valtion talousarviossa vahvistetun enimmäismäärän rajoissa. Valtioneuvoston ja järjestäminen toteutetaan samasta määrärahasta.

Pirkanmaan ELY-keskuksen järjestäessä alueen pilaantuneisuuden selvittämisen tai pilaantuneen alueen puhdistamisen ELY-keskus vastaa hankkeen edellyttämien toimenpiteiden kilpailutuksesta, tilaamisesta, valvonnasta sekä hankkeen muusta toteuttamisesta. Pirkanmaan ELY-keskus toimii tällöin hankintayksikkönä ja hankkii tarvittavat palvelut markkinoilta toimivilta yrityksiltä julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Perusteet järjestämiselle

Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen tai pilaantuneen alueen puhdistamisen järjestäminen edellyttää, että valtioneuvoston myöntämälle säädetyt edellytykset täyttyvät. Järjestäminen on mahdollista siis vain sellaisissa selvittämistä- ja puhdistamishankkeissa, joihin voitaisiin myöntää valtioneuvostusta (ks. luku 7). Lisäksi kyseessä tulee olla yleisen ympäristöedun näkökulmasta välttämätön tilanne. Yleinen etu määrittyy tapauskohtaisesti kulloisessakin tilanteessa. Välttämättömyydellä voidaan viitata vaaran, haitan tai riskin erityisyyteen, merkittävyyteen ja todennäköisyyteen sekä toimenpiteiden erityiseen kiireellisyyteen.

Yleisen ympäristöedun näkökulmasta välttämättömiä tilanteita voivat olla esimerkiksi:

- Pilaantuminen uhkaa välittömästi yhdyskunnan vedenhankintaa.
- Pilaantuminen uhkaa tuhota luonnonsuojelulainsäädännön nojalla suojellun kohteen.
- Pilaantuminen aiheuttaa nykyisen maankäytön kautta välittömän ja vakavan uhan terveydelle ja ympäristölle.

Järjestäminen valtion varoin kohdistuu tavanomaisesti selvittämisvaiheeseen. Pilaantuneeksi epäillyn alueen selvittäminen tuottaa lähtötiedot alueen tilasta ja riskinhallintatarpeista. Selvittämisvaiheessa määritellään jatkotoimenpiteiden tarve ja laatu, joten se on hankkeen kannalta olennainen vaihe. Lisäksi selvittämisvaiheen ohjaus ja tulosten tulkinta vaativat erityistä asiantuntemusta. Vaihe on yleensä nopea ja kustannuksiltaan edullinen verrattuna puhdistamisesta aiheutuviin kustannuksiin.

Sen sijaan puhdistamisen järjestäminen valtion varoin on luonteeltaan poikkeuksellista ja siihen ryhdytään vain välttämättömissä tilanteissa. Puhdistamisen kustannukset ovat yleensä huomattavasti suuremmat kuin selvittämisvaiheen kustannukset, ja puhdistamishanke saattaa kestää useita vuosia. Valtion tuen rajalliset rahoitus- ja asiantuntijaresurssit kohdistetaan tärkeimpiin ja kiireellisimpiin hankkeisiin, joten ensisijaisesti puhdistamishankkeet pyritään viemään läpi toteuttamalla pilaantumisen aiheuttajan vastuu taikka antamalla hankkeeseen valtionavustusta ja asiantuntijapalvelua.

Puhdistamisen järjestäminen voi tulla kyseeseen esimerkiksi terveyden- tai ympäristönsuojelun kannalta hyvin haastavassa ja kiireellisessä kohteessa, johon ei löydy muuta toteuttajaa. Terveyden- ja ympäristönsuojelullisten seikkojen lisäksi järjestämistä koskevassa harkinnassa voidaan ottaa huomioon käytettävät puhdistamis-, seuranta- tai muuta vastaavat menetelmät, sillä PIMA-tukilain 4 §:n 2 momentissa säädetty kestävä riskienhallinnan edistämistehtävä koskee myös järjestämistä. Uuden menetelmän valtakunnallisesta kokeilusta voidaan saada kokemuksia, joilla voidaan tehostaa puhdistamistoimintaa muissakin hankkeissa. Tämä on yleisen ympäristöedun mukaista.

Päätös järjestämisestä

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus tekee järjestämisestä päätöksen.

(PIMA-tukilaki 12 § 2 momentti)

Järjestämistä koskeva asia voi tulla Pirkanmaan ELY-keskuksessa vireille viraston omasta aloitteesta taikka ulkopuolisen tahon ilmoituksesta tai esityksestä. Asian käsittelyyn sovelletaan hallintolain säännöksiä ja asianosaisia kuullaan hallintolain mukaisesti. Asianosaiselle on ennen asian ratkaisemista varattava tilaisuus tulla kuulluksi (hallintolaki 34 § 1 momentti). Yksittäistapauksittain määritellään, mikä on kuultavien asianosaisten joukko. Hallintolain 11 §:n yleisen määritelmän mukaan asianosainen on se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee. Järjestämisen kohdalla kuultavia asianosaistahoja ovat tyypillisesti hankkeen kohdealueen omistaja tai haltija, sillä kyseessä ovat tämän omistamaan tai hallinnoimaan alueeseen kohdistuvat toimenpiteet. Kuulemiseen sisältyy kohdealueen omistajalta ja/tai haltijalta pyydettävä suostumus selvittämisen- ja puhdistamistoimenpiteiden toteuttamiseen tämän alueella. PIMA-tukilakiin ei sisälly hallintopakossääntelyä, eikä Pirkanmaan ELY-keskus voi sen nojalla järjestää alueen pilaantuneisuuden selvittämistä tai pilaantuneen alueen puhdistamista ilman alueen omistajan tai haltijan suostumusta. Pilaantuneisiin alueisiin liittyvästä hallintopakosta säädetään muun muassa ympäristönsuojelulaissa ja jätelaissa.

Järjestettävä selvittämisen- tai puhdistamishanke voi vaikuttaa kohdealueen omistajan tai haltijan ohella myös alueen naapureihin siten, että heitä saattaa olla syytä kuulla ennen päätöksen

tekemistä. Lisäksi esimerkiksi pohjavesialueilla hankkeen vaikutukset saattavat ulottua myös lähinaapureita laajemmalle, mikä on huomioitava kuultavia tahoja harkittaessa. Tarpeen voi olla kuulla myös kunnan ympäristönsuojeluviranomaisia tai kunnan muita viranomaisia.

Vaikka kuulemiseen varattu tilaisuus jätettäisiin käyttämättä, voi Pirkanmaan ELY-keskus ratkaista järjestämistä koskevan asian ja tehdä siitä hallintopäätöksen. Päätös on perusteltava. Järjestämistä koskevalla päätöksellä Pirkanmaan ELY-keskus ilmoittaa ryhtyvänsä selvittämistä tai puhdistamista koskeviin toimenpiteisiin kohdealueella. Myönteiseen päätökseen kirjataan ne perusteet, joiden vuoksi selvittämistä tai puhdistamishanke täyttää 6 §:ssä säädetyt avustuksen myöntämisen edellytykset ja on yleisen ympäristöedun kannalta välttämätön. Lisäksi päätöksestä tulee ilmetä, miksi hanke on valikoitunut järjestettäväksi. Vastaavasti kielteisessä päätöksessä ilmoitetaan ne seikat, joiden johdosta hanke ei täytä järjestämistä koskevia edellytyksiä tai yllä järjestettävien hankkeiden joukkoon.

Kun järjestämistä koskeva päätös on tehty, se annetaan tiedoksi asianosaiselle ja sellaiselle muulle tiedossa olevalle, jolla on oikeus hakea päätökseen muutosta (hallintolaki 54 § 1 momentti). Hyvän hallintotavan mukaista on toimittaa päätös tietyissä tilanteissa myös tahoille, jotka sinänsä ovat asiassa ulkopuolisia. Järjestämistä koskien tällaisia tahoja voivat olla esimerkiksi asian vireillepannut henkilö tai asiassa kuultu kunnan viranomainen, jolla ei kuitenkaan ole asianosaisasemaa.

Muutoksenhaku

Alueen pilaantuneisuuden selvittämisen ja puhdistamisen järjestämistä koskevaan päätökseen voi vaatia oikaisua siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään. Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019) säädetään.

(PIMA-tukilaki 13 §)

Muutoksenhaku järjestämistä koskevaan päätökseen tapahtuu ensisijaisesti vaatimalla siihen oikaisua hallintolain mukaisesti. Oikaisuvaatimusmenettelyä on käsitelty valtionavustusprosessia koskevassa luvussa 10 ja seuraavaksi käsitelläänkin ainoastaan sitä, kenellä on oikeus hakea muutosta järjestämispäätökseen.

Hallintolain 49 b §:n 2 momentin mukaan oikaisua saa vaatia se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Päätöksen kohteena on esimerkiksi se, jolle asetetaan velvollisuus, rajoitus tai kieltäminen. Järjestämistä koskevan päätöksen kohteena voidaan ensisijaisesti katsoa olevan selvittämistä tai puhdistamishankkeen kohdealueen omistaja tai haltija, sillä hankkeeseen liittyvät toimenpiteet puuttuvat tämän omaisuuteen tai hallinnoimaan alueeseen ja saattavat esimerkiksi rajoittaa alueen käyttämättömyyksiä.

Oikeus vaatia oikaisua voi perustua myös päätöksen aiheuttamiin välittömiin vaikutuksiin. Vaikutusten tulisi olla huomattavia ja oikeudellisesti välittömiä. Pilaantuneiden alueiden selvittämistä tai puhdistamishankkeissa tällaisia välittömiä vaikutuksia voi ilmetä etenkin kohdekiinteistön naapurialueiden olosuhteissa. Esimerkiksi puhdistamistoimenpiteet voivat aiheuttaa väliaikaista pöly- tai meluhaittaa sekä muutoksia alueen pohjavesiolosuhteissa.

Oikeutta oikaisuvaatimuksen tekemiseen ei sen sijaan voida johtaa yksinomaan päätöksen välillisistä vaikutuksista. Myöskään sellaiset tahot, joiden asemaan päätös vaikuttaa vain tosiasiallisesti tai jotka eivät voi vedota nimenomaisesti suojattuun oikeuteen, eivät lähtökohtaisesti ole oikeutettuja vaatimaan oikaisua. Järjestämispäätöksen tekeminen tietyn alueen selvittämisestä tai puhdistamisesta vähentää luonnollisesti kyseisenä vuonna käytettävissä olevaa määrärahaa. Siten se välillisesti vaikuttaa muihin potentiaalsiin avustuksen hakijoihin taikka esimerkiksi sellaisten alueiden omistajiin tai haltijoihin, joiden alueilla saattaisi olla tarve järjestämistoimenpiteisiin. Kuten sanottu, tällaiset vaikutukset ovat kuitenkin pikemminkin välillisiä ja tosiasiallisia. Lisäksi järjestäminen on harkinnanvaraista, eikä PIMA-tukilaki perusta kenellekään suojattua oikeutta siihen. Järjestettävien selvittämis- ja puhdistamishankkeiden ulkopuolelle jääneeseen tai nimenomaisen kielteisen järjestämispäätöksen saaneeseen hankkeeseen voidaan kuitenkin aina hakea muuta PIMA-tukilain mukaista tukea.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vain se, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen. Mikäli järjestämispäätöstä muutetaan tai se kumotaan oikaisuvaatimusmenettelyssä, oikaisuvaatimus päätökseen saa hakea muutosta myös se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa 7 § 2 momentti).

Valituksesta, sen sisällöstä ja muista seikoista säädetään laissa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa. Jatkovalitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen on mahdollista vain korkeimman hallinto-oikeuden luvalla.

Asetuksenantovaltuus

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetun alueen valintaperusteista ja 2 momentissa tarkoitetun päätöksen sisällöstä.

(PIMA-tukilaki 12 § 3 momentti)

Momentin mukaisista seikoista ei ole säädetty PIMA-tukiasetuksessa.

Yhteenveto

- Pilaantuneisuuden selvittäminen tai puhdistaminen voidaan järjestää valtion kustannuksella
- Järjestämisen edellytykset ovat samat kuin valtionavustuksen myöntämisen edellytykset ja lisäksi kyseessä tulee olla yleisen edun näkökulmasta välttämätön tilanne
- Järjestäminen kohdistuu erityisesti selvittämismuutokseen, puhdistaminen on poikkeuksellista
- Järjestämisestä tehdään muutoksenhakukelpoinen päätös

Oppaassa käytetty aineisto

Virallislähteet

HE 63/2001 vp

HE 247/2018 vp

YmVM 19/2018 vp

Ympäristöministeriön kirje 30.11.2004

Kirjallisuus

Alkio, Mikko - Hyvärinen, Olli: Valtiontuet. Helsinki 2016.

Kuusiniemi, Kari - Ekroos, Ari - Kumpula, Anne - Vihervuori, Pekka: Ympäristöoikeus. Helsinki 2013.

Mäenpää, Olli: Oikeuden perusteokset. Hallinto-oikeus. Helsinki 2013.

Parikka, Julius – Siikavirta, Kristian: EU:n valtioneuvoston päätökset. Helsinki 2010.

Pyy, Outi - Haavisto, Teija - Niskala, Kaisa - Silvola, Matti: Pilaantuneet maa-alueet Suomessa – Katsaus 2013. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 27/2013.

Tuomainen, Jouko: Vastuu saastuneesta ympäristöstä. Vantaa 2001.

Ympäristöministeriö: Pilaantuneen maa-alueen riskinarviointi ja kestävä riskinhallinta. Ympäristöhallinnon ohjeita 6/2014.

Ympäristöministeriö: Valtakunnallinen pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintastrategia. Suomen ympäristö 10/2015.

Linkit

https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kulutus_ja_tuotanto/Pilaantuneet_maaalueet

Muut

Järvinen, Kimmo - Valkama, Kari - Reinikainen, Jussi: Pilaantuneen maa-alueen kunnostuksen yleissuunnitelma. Suomen ympäristökeskus, ympäristöopas 2010.

Nikulainen, Virpi - Pyy, Outi - Silvola, Matti: Pilaantuneen maa-alueen kunnostuksen loppuraportti. Suomen ympäristökeskus. Ympäristöopas 2010.

Rautio, Mikko: Isännättömät pilaantuneet maa-alueet Suomessa. Kaakkois-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen julkaisuja 4/2011.

Vepsäläinen, Milja - Pyy, Outi - Sjölund, Marko - Nikunen, Seppo - Rajala, Anna-Maria- Reinikainen, Jussi: Pilaantuneen maa-alueen kunnostushankkeen tilaaminen. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 1/2016.

Ympäristöministeriö: Pilaantuneen maa-alueen tutkimuksen ja kunnostuksen työsuojeluopas.

Ympäristöhallinnon ohjeita 7/2006.

Ympäristöministeriö: Maaperän pilaantuneisuuden ja puhdistustarpeen arviointi. Ympäristöhallinnon ohjeita 2/2007.

Ympäristöministeriö: Toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittäminen. Ympäristöministeriön raportteja 23/2014.